

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická
Katedra ústavního a evropského práva

Diplomová práce

Vliv Evropské unie na suverenitu státu

Lenka Chlomková

Plzeň 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Vliv Evropské unie na suverenitu státu zpracovala sama.

Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly řádně citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

V Plzni dne.....

.....

Lenka Chlomková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především panu JUDr. Tomáši Pezlovi, za velice odborné vedení mé diplomové práce, za jeho cenné rady, silnou oporou a obrovskou trpělivost.

Dále bych velice ráda poděkovala své mamince, především za to, že měla vždy dostatek sil na to vychovat mě, mého bratra a následně i mou sestru, přestože na to byla převážně sama a rozhodně to pro ni v některých chvílích nebylo snadné. Vždy se snažila spolu s mými prarodiči zajistit mi i mým dvěma sourozencům jen tu nejlepší péči, radostné dětství a spokojený život, během kterého jsem se mohla nerušeně věnovat svému studiu.

**Tímto děkuji celé mé rodině za velkou podporu po celou dobu
mého studia.**

Anotace

Hlavním cílem diplomové práce nesoucí název „*Vliv Evropské Unie na suverenitu státu*“ je pozorování dvou základních pohledů na samotnou suverenitu, pohledů vnitrostátních a pohledů evropských. Diplomová práce si neklade za cíl vyřešit právní a politický problém, nýbrž nastínit možný postup k ideální kooperaci vnitrostátního právního řádu s právem evropským.

Klíčová slova

Suverenita, Evropská unie, vnitrostátní hledisko, evropské hledisko, evropský zájem, kooperace, stát, právo

Annotation

The main goal of the thesis carrying a title „*The Influence of the European Union on the Sovereignty of the State*“, which has impact on the sovereignty of the state due cracking the basic views. The thesis is does not aim to solve a legal and political problem, but to outline the possible approach to the ideal cooperation of the national legal order with the European law.

Keywords

Sovereignty, European Union, national perspective, European perspective, European interest, cooperation, State, law

Obsah

1	ÚVOD	- 1 -
1.1	Hlavní záměr diplomové práce	- 2 -
1.2	Hlavní sledovaná otázka diplomové práce.....	- 2 -
2	SYSTEMATICKÉ ROZČLENĚNÍ PRÁCE.....	- 5 -
3	POJEM SUVERENITY.....	- 7 -
3.1	TEORETICKÉ HLEDISKO	- 8 -
3.1.1	<i>Jean Bodin</i>	- 9 -
3.1.2	<i>Thomas Hobbes</i>	- 11 -
3.1.3	<i>John Locke</i>	- 13 -
3.1.4	<i>Jean Jacques Rousseau</i>	- 15 -
3.1.5	<i>Georg Jellinek</i>	- 16 -
3.2	HISTORICKÝ VÝVOJ.....	- 18 -
3.3	HLEDISKO VNITROSTÁTNÍ	- 20 -
3.4	HLEDISKO MEZINÁRODNÍ.....	- 22 -
3.5	HLEDISKO EVROPSKÉ	- 24 -
4	EVROPSKÁ UNIE	- 25 -
4.1	VZNIK A VÝVOJ.....	- 26 -
4.2	ZÁKLADNÍ PRAMENY EVROPSKÉ UNIE.....	- 27 -
5	DĚLBA MOCI	- 31 -
5.1	ZÁKONODÁRNÁ MOC	- 33 -
5.2	VÝKONNÁ MOC.....	- 34 -
5.3	SOUDNÍ MOC.....	- 35 -
5.4	ORGÁNY EVROPSKÉ UNIE	- 36 -
5.4.1	<i>Evropský parlament</i>	- 37 -
5.4.2	<i>Evropská komise</i>	- 37 -
5.4.3	<i>Rada</i>	- 38 -
5.4.4	<i>Evropská rada</i>	- 38 -
5.5	SOUDNÍ DVŮR EVROPSKÉ UNIE	- 39 -
5.5.1	<i>Soudní dvůr</i>	- 39 -
5.5.2	<i>Tribunál a specializované soudy</i>	- 40 -
6	KOOPERACE DVOU PRÁVNÍCH ŘÁDŮ.....	- 42 -
6.1	HIERARCHICKÉ USPOŘÁDÁNÍ PRÁVNÍCH NOREM.....	- 42 -
6.1.1	<i>Hierarchické uspořádání uvnitř státu</i>	- 42 -
6.1.2	<i>Hierarchické uspořádání právních norem v rámci Evropské unie</i>	- 43 -
6.2	SOUČINNOST PRÁVNÍCH ŘÁDŮ	- 44 -

6.3	OBČANSTVÍ	- 48 -
6.3.1	<i>Občan státu.....</i>	- 49 -
6.3.2	<i>Občan Evropské unie.....</i>	- 49 -
7	ČESKÁ REPUBLIKA.....	- 51 -
7.1	VÝVOJ V RÁMCI EU.....	- 51 -
7.2	SPORY MEZI SOUDNÍM DVOREM EVROPSKÉ UNIE A ÚSTAVNÍM SOUDEM	- 52 -
7.2.1	<i>Judikatura Soudního dvora Evropské unie</i>	- 54 -
7.2.2	<i>Judikatura Ústavního soudu České republiky.....</i>	- 56 -
8	ZÁVĚR.....	- 60 -
9	RESUME.....	- 66 -
10	POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA	- 68 -

1 Úvod

Otázka suverenity států je v dnešní době velmi často skloňována v několika různých souvislostech, avšak nejčastěji na evropském kontinentu je toto sledováno v kontextu působení Evropské unie na samostatné státy. Spolu se vznikem tohoto uskupení došlo i k řadě významných událostí, které během několika posledních let velmi výrazně ovlivnily vnímání a chápání suverenity jako celku. S postupným získáváním většího vlivu Evropské unie je možné sledovat pozvolné a vzájemné prolínání mocí národních a mezinárodních. Současně však také dochází k upravování základních národních právních pramenů, a tak i k jistému upravování právních rádu daných států k „obrazu“ Evropské unie.

Na suverenitu, nebo také svrchovanost, lze nahlížet z několika různých hledisek. Tato diplomová práce si klade za cíl podrobně pozorovat dvě základní právní hlediska, a to vnitřní hledisko, tedy z pohledu samotného státu, a následně pak i vnější hledisko čili v rámci určitého mezinárodního uskupení. Vnitřní hledisko obecně vnímá suverenitu jako nejvyšší moc v daném státě, která je zcela nezávislá na jakékoliv jiné moci dalšího subjektu. V rámci státního uskupení tedy není na daném území žádná další a významnější moc, která by zde mohla působit jako konkurent k výše uvedené nejvyšší (=suverénní) moci. Vnější hledisko naopak vnímá suverenitu jako komplex, který se následně uplatňuje v rámci mezinárodního působíště, a to prostřednictvím uplatňování svého vlivu v rámci ostatních mezinárodních suverénů. V tomto směru je dále zcela nezbytné zohlednit vzájemnou rovnost činitelů na mezinárodním poli, která je prosazována při uplatňování jejich vnějších vztahů.

Toto však není jediné, co je nutné rozlišovat. Nezbytné je také nezapomínat na historický vývoj či politické uskupení, neboť oba tyto atributy vzájemně velmi výrazně ovlivňují suverenitu jako celek.

1.1 Hlavní záměr diplomové práce

Hlavním záměrem diplomové práce je vyhodnocení vzájemné kooperace vnitřního a vnějšího hlediska s aplikací na prostor Evropské Unie a následně toto zohlednit ve vztahu k České republice.

Cílem diplomové práce je rovněž hledání kladných, ale i záporných stanovisek, které byly spojeny se vstupem členského státu do Evropské unie. Konkrétně Česká republika stejně jako ostatní členské státy musely před samotným vstupem do Evropské unie provést nutné a pro samotný vstup také i nezbytné změny a patřičné ústupky ve svých právních rádech. Tyto nezbytné změny měly přitom v některých směrech i dopad na samotné demokratické principy uvnitř státu.

Diplomová práce si neklade za cíl vyřešit politickou krizi, nýbrž nastínit dva základní pohledy na pojem suverenity, a to pohled teoretický, jenž se opírá o literu zákona na jedné straně a na druhé straně pak poukázat pohled praktický, a tímto tak nastínit problémy a jisté komplikace, které jsou se samotnou realizací spojeny. V samotném závěru diplomové práce je nastíněno eventuální možné řešení, kterým by bylo možné do budoucna předcházet vzniku dalších kompetenčních sporů.

1.2 Hlavní sledovaná otázka diplomové práce

Jelikož od vstupu České republiky do Evropské unie uplynulo již mnoho let, došlo k některým přeměnám i postupnému vývoji. V souvislosti s plynutím času však dochází k mnoha nuceným změnám uvnitř státu, jež přímo zasahují i do samostatného fungování vnitřní struktury státu. Tuto myšlenku proto vyzdvihují jako hlavní zkoumanou otázku, konkrétně zní:

„Je Česká republika i nadále plnohodnotně suverénním státem, i přestože je členem Evropské unie?“

Tato na první pohled nevinná otázka může evokovat řadu rozporných názorů, ať už u stoupců Evropské unie, tak ale i u jejich kritiků.

Obecně lze na tuto otázku odpovědět, že Česká republika je i nadále suverénním státem, neboť splňuje tři základní definiční znaky, díky kterým se za suverénní stát může považovat. Těmito znaky jsou ve zjednodušené formulaci: vlastní území, vlastní obyvatelstvo a moc zajišťující rozhodování. Tato na první pohled jednoznačná odpověď obsahující i relativně jasné odůvodnění, však skrývá mnoho otazníků, které mohou na první pohled jednoznačnou odpověď na kladenou otázku naprosto svést na stranu opačnou, že Česká republika suverénním státem již není.

Evropská unie je atypickou organizací svého druhu, která zastává velmi výraznou pozici na poli mezinárodního práva. Myšlenka Evropské unie naprosto vůbec nepředpokládá jednotnou suverénní moc na svém území. Evropská unie má svou vlastní představu suverenity, která je představována suverenitou sdílenou. Dobrovolným delegováním některých pravomocí členských států do Evropské unie došlo „de facto“¹ k přenosu některých pravomocí tvořící suverenitu každého členského státu. Tímto se tak ony státy zavázaly k pomyslné „poslušnosti“ vůči Evropské unii. V dané situaci proto nezbývá než si položit i druhou základní otázku, kterou se budu snažit v rámci této diplomové práce alespoň povrchově osvětlit, teoreticky ohraničit a následně zodpovědět:

„Představuje Evropská unie novodobé a doposud nepoznané státní zřízení?“

Z laického hlediska lze situaci v dnešní Evropě přirovnat například k americkému kontinentu, kde státy Spojených států amerických jsou členy

¹ Označení „de facto“ je latinský pojem právního významu, jenž vyjadřuje danou skutečnost, nebo uvedení v praxi, jinak řečeno, tento pojem nastiňuje: „jak to ve skutečnosti je“. Protikladem k tomuto pojmu je následně označení „de iure“, které označuje význam dle práva, neboli „jak by to mělo být“.

americké federace². Pro osvětlení a výklad pojmu „federace“ však není nutné hledat příklad až za oceánem, postačí zohlednit historický vývoj na území České republiky a Slovenska, kdy tyto dva státy utvářely od začátku roku 1990 do konce roku 1992 Českou a Slovenskou Federativní Republiku.

V samotném závěru diplomové práce bude zodpovězena také poslední otázka, jež v celku tuto diplomovou práci bude shrnovat. Otázka zní:

„Jaké se nabízí možné vyřešení právního konfliktu na území Evropské unie?“

² Federace je specifický typ státního zřízení, které je utvářeno ze dvou a více států, které dohromady tvoří jednotný celistvý útvar. Jednotlivé státy uvnitř federace nesou různá označení, příkladem mohou být Švýcarské Kantony, teritoria a provincie v Kanadě, či republiky a státy, nebo i jiná další označení. Členské státy uvnitř federace mají právní a správní svobodu na svém vymezeném území. Toto je pak zakotveno přímo v ústavách, či ve smlouvách. Federace má svou státní moc, jenž generálně působí na celém území. Členské státy pak mají vlastní státní moc, díky které mají možnost upravovat si dílčí správní otázky. Z hlediska mezinárodního práva nemají členské státy zcela žádnou právní subjektivitu a nemohou tak být účinní na poli mezinárodním. Právní subjektivitu k úkonům v mezinárodním právu má výhradně jen federace. V případě, že by si členské státy chtěli ponechat svou mezinárodní subjektivitu, nesměli by být členy federace, nýbrž konfederace. Konfederace totiž představuje státní zřízení obdobné jako u federace s výjimkou toho, že si členské státy svou subjektivitu ponechávají. Typickým představitelem konfederace je Rýnský a Severoněmecký spolek na území Německé republiky.

2 Systematické rozčlenění práce

Diplomová práce je rozdělena do tří hlavních částí – obecné, zvláštní a závěrečné části. V souhrnu jsou první dvě hlavní části utvářeny celkem z pěti hlavních kapitol. Obecnou část tvoří tři kapitoly, které následně obsahují i další, dílčí, části. Zvláštní část je pak utvářena z dalších dvou kapitol, které jsou rovněž rozděleny do několika dílčích částí. Závěrečná část diplomové práce je následně jen shrnutím zjištěného a prostorem pro zodpovězení a zhodnocení hlavních otázek, jejichž zodpovězení je hlavním cílem této práce. Závěrečná část tudíž neobsahuje žádnou dílčí kapitolu.

Jak již bylo výše uvedeno, samotná práce je rozčleněna do tří hlavních částí. První oblastí diplomové práce je **obecná část** zabývající se především povahou věci samé a teoretickým hlediskem vyplývajícím z odborné literatury a zákonů. Tato část obsahuje tři hlavní kapitoly nesoucí název „*Pojem suverenity*“, „*Evropská Unie*“ a „*Dělbba moci*“. Hlavním záměrem kapitoly s názvem „*Pojem suverenity*“ je podrobné seznámení se s daným pojmem, popsání jeho historického vývoje a nastínění rozdílných hledisek, především pak podrobné pozorování vnitrostátního a mezinárodního, potažmo i evropského, pohledu. Toto nastínění bude následně nápomocno daný pojem „suverenity“ později komplexně definovat. Druhá kapitola s názvem „*Evropská Unie*“ se bude zabývat konkrétním politicko-ekonomickým společenstvím. V dané kapitole dojde k popsání historických souvislostí, které stojí za vznikem samotné Evropské unie, je vysvětlena organizace nastavená a realizovaná uvnitř unie, ale současně jsou také popsány a stručně shrnuty základní prameny Evropské unie. V rámci dané kapitoly je následně rovněž nezbytné zabývat se i mezinárodní subjektivitou Evropské unie. Třetí kapitolou obecné části je kapitola s názvem „*Dělbba moci*“. Tato kapitola shrnuje základní rozdělení moci ve státu, a následně pak i nastiňuje rozdělení moci v rámci Evropské unie. Toto je pro význam a následné hodnocení obsahu diplomové práce rovněž zcela nezbytné, neboť Evropská unie, jako organizace, jež není oficiálně státem, má takřka totožné orgány v rámci dělby moci jako suverénní státy, které ji utvářejí.

Druhou oblastí diplomové práce je **zvláštní část**. Tato část je rozdělena na dvě hlavní kapitoly s názvy „*Kooperace dvou právních řádů*“ a „*Česká republika*“. V rámci kapitoly „*Kooperace dvou právních řádů*“ dochází k vysvětlení a uspořádání právních norem, nastínění kooperace právních řádů, poukázání na možná úskalí při volbě příslušného právního předpisu. V samotném závěru zvláštní části je pak vyložen pojem občan státu a občan Evropské unie. Tyto dva pojmy jsou pak následně porovnány a zhodnoceny. Kapitola „*Česká republika*“ komplexně popisuje vývoj v rámci působení v Evropské unii a následně nastíní významné spory, které vznikly mezi Českou republikou a Evropskou unií a zhodnotí jejich výsledek s ohledem na suverenitu samotného státu.

V samotném závěru diplomové práce, tedy v rámci **části třetí**, jsou shrnuty zjištěné poznatky. V rámci této části je také navržen možný další postup pro lepší spolupráci členských států spolu s Evropskou unií. Jsou zde nastíněny mnohá doporučení pro další vývoj, jak v oblasti právní vědy, tak i v rámci právní praxe. Tyto doporučení řeší problematiku předcházení sporů, ale současně hledají také cestu pro jejich úspěšné vyřešení.

3 Pojem suverenity

Pojem suverenity lze spatřovat jako stěžejní pojem několika vědních oborů. V každém vědním oboru má přitom pojem suverenity odlišný význam, který není možné v rámci vědních oborů svévolně zaměňovat. Pojmu suverenity je nadále v celé diplomové práci věnována pozornost jako pojmu čistě právnímu.

Obecně je možné volným výkladem pojem suverenity definovat jako svrchovanou a zcela neomezenou moc. „*Suverenita je základní právní kategorie vztahující se k postavení státu v současné době. Je nejvyšší mocí, kterou stát disponuje podle principu územní a personální výsosti. Jen suverénní státy mohou svobodně rozhodovat o svých vnitřních a zahraničních poměrech. Suverenita státu neznamena jeho svévoli.*“³

Bude-li na pojem suverenity nahlíženo jako na pojem čistě právní, je nutné zohlednit i další právní pohledy, které jsou s prvním hlediskem neodmyslitelně spjaté, a v rámci kterých může dojít k nepatrné změně významu samotného pojmu. Především je nutné zohlednit suverenitu z pohledu samotného státovědného hlediska, a to tedy zcela obecně. Následně je pak nezbytné zohlednit suverenitu z hlediska ústavněprávního, a tedy v případech spjatých se samotným státem. Pojem suverenity je pevně spjat s pojmem státu. Pro účely dalšího výkladu je však nezbytné definovat samotný pojem „stát“. Stát lze označit za mocenskou jednotku, která disponuje vlastním obyvatelstvem a pevně vyhraněným územím, na kterém má možnost vykonávat vůči svému obyvatelstvu neomezenou (=svrchovanou) veřejnou moc. Z hlediska státovědného se myšlenka suverenity nikterak výrazně v rámci svého vývoje neměnila. Za suverénní moc se považuje taková moc, jež je na daném území nejvyšší a není dále nijak limitována. Z hlediska ústavněprávního je jistý vývoj zaznamenán. Tento vývoj je spjat především s historickým vývojem každého státu.

³ PAVLÍČEK, V. a kol. *Suverenita a evropská integrace: K ústavněprávní souvislosti vstupu České republiky do Evropské Unie*. 1 vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Právnická fakulta, 1999. ISBN 80-85889-24-2, s. 41.

Profesor Pavlíček se velice trefně zhostil pokusu o definování samotného pojmu suverenity: „*Svrchovaností (suverenitou) moci se teď rozumí, že jde o moc mezi jinými mocemi srovnatelně nejvyšší. Svrchovaná moc státu je nejsilnější a nejvyšší moc mezi mocemi, které působí na území státu, žádná jiná moc jí není na území státu nadřazena, ale ona sama je nadřazena všem jiným mocem, jako moc nevyšší, tedy svrchovaná a všechny jiné moci jí musí respektovat.*“⁴

Suverenita představuje specifickou formu moci na území daného státu, jež se projevuje svou výlučnou nezávislostí na jiné další státní moci, faktickou existencí dané moci a jako poslední je nezbytná její neomezenost. Pakliže státní moc naplňuje všechny tyto tři výlučné znaky, tedy nezávislost, výlučnost a neomezenost, můžeme hovořit o svrchované státní moci, jinak řečeno také suverénní státní moci.

3.1 Teoretické hledisko

Suverenita se v představách myslitelů postupně vyvíjela a s ohledem na momentální politickou situaci v daném státě i postupně teoreticky proměňovala. „*V duševním ovzduší Paříže klíčí také ideje Marsilia z Padovi, jenž s nevyrovnatelnou smělostí poprvé hájil myšlenku povýšenosti státní nad církví, zůstává s ní ovšem i v oné pohnuté době osamocen.*“⁵

Hlavními mysliteli, kteří se výrazně zasloužili o prohlubování teoretických myšlenek suverenity v průřezu dějin, byli především Jean Bodin, Thomas Hobbes, John Locke a Jean Jacques Rousseau. Tito představitelé propracovávali především myšlenky vzniku společenské smlouvy jako základního konsenzu ve společnosti. Posledním výrazným myslitelem, který se zasloužil o upřesnění teorie suverenity, byl následně Georg Jellinek, jenž je díky době, ve které své myšlenky vyvíjel, zařazen do období tzv. myslitelů moderní doby.

⁴ PAVLÍČEK, V. a kol. *Suverenita a evropská integrace: K ústavněprávním souvislostem vstupu České republiky do Evropské Unie*. 1 vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Právnická fakulta, 1999. ISBN 80-85889-24-2, s. 15.

⁵ JELLINEK, J. *Všeobecná státověda*. Praha: Jan Laichter na Král. Vinohradech, 1906, s. 465.

Rozhodně je nezbytné také zmínit, že Georg Jellinek se ve svém bádání snaží odpoutat od teorie společenské smlouvy jako nezbytného společenského konsenzu a pokouší se najít vlastní cestu za teorií suverenity. Teorie Georgeho Jellineka a následně i Jellinekovo dílo „Všeobecná státověda“ je přitom dodnes na území České republiky uznávána a v praxi při využívání odborné literatury vyššími soudy České republiky také hojně užívána.

Výrazný vliv na definování suverenity mělo období francouzského absolutismu⁶ za dob vlády francouzského krále Ludvíka XIV.⁷.

3.1.1 Jean Bodin

Jean Bodin⁸ se snažil rozpracovat teorii rozložení mocí ve státu a následně pak definoval suverenitu jako „**absolutní a trvalou moc uvnitř státu**“⁹. Dle Bodina byla tato moc omezena jen a výhradně božskými příkazy a přirozeným právem. Dle této definice je moc uvnitř státu udělena trvale. Bodin vycházel z teorie, kdy moc je soustředěna do rukou jednoho jediného subjektu, který je oprávněn nakládat s majetkem a vládnout státu dle jeho vlastního uvážení. V případě, že by se jednalo o moc jen dočasnou, byla by to moc jen omezená, neboť by zde byla možnost odvolání panovníka, nejednalo by se tedy o jeho suverénní moc. Pakliže by setrvání ve vedoucím postavení bylo podmíněno souhlasem, opět by se nejednalo o suverénní moc panovníka, neboť by byl v úřadu jen dočasně

⁶ Absolutismus představuje formu vlády. Tato forma soustřeďuje veškerou veřejnou moc do rukou jediného panovníka.

⁷ Ludvík XIV. byl francouzský král, který žil v letech 1638 - 1715. Tento panovník představoval typického představitele absolutistické vlády. Jeho vláda se stala vzorem i pro ostatní mocnosti. Ludvík XIV. se velice angažoval v zahraniční politice, neboť velmi usiloval o posílení francouzského vlivu v Evropě, čímž Francii přivodil mnoho nechtěných konfliktů s ostatními mocnostmi.

⁸ Jean Bodin byl uznávaným francouzským právníkem a myslitelem, který žil v letech 1529 – 1596. Jean Bodin je pokládán za jednoho z prvních myslitelů o lidských právech a všeobecné tolerance. Jean Bodin pocházel z bohaté rodiny. V mládí mu bylo umožněno studovat filozofii a římské právo na univerzitě v Toulouse. Po ukončení studií začal působit, jako advokát v Paříži a o několik let později se stal rádcem francouzského krále Ludvíka XI. Za Bodinovo nejslavnější a nejvýznamnější dílo se pokládá „Šest knih o státu“.

⁹ PAVLÍČEK, V. a kol. Suverenity a evropská integrace: K ústavněprávním souvislostem vstupu České republiky do Evropské Unie. 1 vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Právnická fakulta, 1999. ISBN 80-85889-24-2, s. 15.

trpěn. V daném směru je rovněž nutné zohlednit i politické uspořádání dané země. V případě monarchie náleží moc do rukou panovníka, v případě demokratického uspořádání by následně moc náležela do rukou lidu. Toto pojetí nahlíží na suverenitu zevnitř daného státu.

V rámci vnějšího pohledu je pak nutné zohlednit rovnoprávné postavení státu s ostatními suverénními státy. Jako podstatné rysy suverenity uvádí Bodin několik vlastností, jimiž musí být vůdčí subjekt vždy nadán, aby se v daném směru mohlo hovořit o suverenitě. Předně se jedná o oprávnění vydávat zákony směřující jak jednotlivcům, tak i celému lidu na daném území, čímž se panovníkovi dostává do rukou nejmocnější atribut moci a to moc vytvářet právo. Od tohoto se plynule dále odvíjí další možné projevy suverenity. Především se jedná o právo rozhodování, zda se bude, či nebude právo vytvářet. Konkrétně se tak jedná o právo rozhodovat o válce a míru, právo jmenovat svůj úřednický aparát, rozhodující slovo při určování daňových povinností občanů daného státu a s tím spjaté rozhodující právo ve finanční sféře, rozhodující právo v soudnictví a s tím spjaté právo rozhodovat o udělení amnestie a v neposlední řadě pak právo na poslušnost svého lidu a jejich projev věrnosti. Dle Bodinovi koncepce je hlavní moc svěřena do rukou panovníka, a to prostřednictvím několika vyčleněných práv. Tyto práva jsou přitom jedinečná a v daném státě není žádná další osoba, která by těmito právy mohla jakkoli disponovat, či je oprávněně užívat. Panovník je tak ve své funkci omezován jen Bohem a přirozeným právem.

Z hlediska samotných občanů však vyvstává jistá nejistota, neboť jejich moc byla předána jejich panovníkovi, čímž se de facto omezili na možnost v daném státě jakkoli se podílet na fungování státu. Předáním moci panovníkovi se panovník stává osobu, která je ze své funkce povinna být odpovědnou jen samotnému Bohu a jednat jen v souladu s přirozeným právem. V případě, že by panovník nebyl vhodným vladařem, nemají občané žádnou legální možnost, jak se domoci své propůjčené moci k jejímu navrácení. Bodinovu koncepci následně shrnuje jako negativní koncepci i Jellinek ve svém díle *Všeobecná státověda*: „*Tento pojem však, jak je podán ve formulaci Bodinově, je podstatně povahy negativní.*“

>>Absolutní, všech zákonů prostá moc nad občany a poddanými<< znamená především popření všeho toho, co se chce upevniti jako samostatná moc nad státem, podle státu a ve státě, popření vladařské moci papežovy, říše, stavů. Neurčuje, co stát jest svou podstatou, nýbrž spíše, co není.“¹⁰

3.1.2 Thomas Hobbes

Obdobně jako Bodin ve Francii rozvíjel i Thomas Hobbes¹¹ své teoretické myšlenky suverenity v Anglii. Zatímco Bodin vychází z teorie, že moc lidu je nenávratně vložena do rukou jediného panovníka a lid je tedy vystaven možnému zneužití moci, Hobbes tuto myšlenku nadále již nerozvíjí. Hobbes svou teorii suverenity vystavěl na principu společenské smlouvy. Dle jeho úvah spočívá zásada suverenity na vzájemné domluvě mezi účastníky jednání v dané pozici, tedy na lidu. Dle Hobbesa utvářejí společnost jednotlivci, kteří mezi sebou nutně musí nalézt jistou formu konsenzu. Tohoto konsenzu lze docílit výhradně smluvním ujednáním, tedy společenskou smlouvou, a tím se předejde „válce všech proti všem“. Válka „všichni proti všem“ totiž představuje zcela přirozený stav bez jakýchkoli zákonů, smluv, či jiných ujednání. Dle Hobbesovi teorie jsou si všichni lidé od přírody zcela rovni, avšak ve společnosti existují tři možné spouštěče sporů, které v lidech vyvolávají agresí a nutnost obrany: spory způsobené touhou po soutěži, která je vyvolávána touhou po zisku; nedůvěrou vůči druhým a obavami o vlastní bezpečnost a nekonečnou ziskuchtivostí slávy.

„Titulní strana jeho stěžejního díla Leviathan velice dobře ilustruje autorovy myšlenky. Je zde vyobrazen všemocný vládce, jehož tělo se skládá z tisíců malých postavíček a symbolizuje jedinou neomezenou státní moc, která se skládá z vůle všech jednotlivců. Vládce stojí rozpačen nad svou zemí. V pravé ruce svírá meč

¹⁰ JELLINEK, J. *Všeobecná státověda*. Praha: Jan Laichter na Král. Vinohradech, 1906, s. 478.

¹¹ Thomas Hobbes byl anglický filozof žijící v letech 1588 – 1679. Přestože se zajímal o studium a teoretické bádání, svá studia řádně nedokončil, to mu však nebránilo, aby větší část svého života následně působil, jako soukromý učitel. Hobbes se při své práci nechal výrazně ovlivnit Občanskou válkou v letech 1643-1651. Na základě pozorování tohoto významného konfliktu napsal svá dvě nejvýznamnější díla: „O Občanu“ a „Leviathan“. Ve své knize „Leviathan“ nastiňuje Hobbes hlavní myšlenku společenské smlouvy, která se následně stala vzorem pro další vývoj politické filozofie. Hobbes byl velkým zastáncem přirozeného práva a lidských práv jednotlivců.

(symbol moci světské) a v levé berlu (symbol moci církevní). Pod touto kresbou jsou vyobrazeny symboly prostředků moci světské (hrad, koruna, dělo, válečné prapory a bitva), symboly moci církevní jsou vyobrazeny paralelně (kostel, biskupská mitra, blesky – naznačující církevní klatbu, bodající vidle – prostředky filosofických disputací, logika a argumentace, a nakonec nejučinnější prostředek - církevní koncil).“¹²

Hobbesova teorie se opírá o jednotlivce. V jeho představách jsou stěžejními postavami jednotlivci, již společně utvářejí společnost, a proto mezi sebou musí nastolit jistou formu souladu. Základem všeho je dle Hobbesa nutnost nastavení určitých pravidel ve společnosti, což je zároveň i jediná cesta ze sporů a potencionálních válečných stavů. Prostřednictvím společenské smlouvy dojde k postoupení osobnostních práv, a tak k rovnému a spravedlivému zajištění života ve společnosti. Pokud dojde k domluvě (=uzavření společenské smlouvy) mezi všemi jednotlivci, je nezbytné zajistit kontrolní mechanismus, který bude dohlížet nad dodržováním smluveného ujednání. Výsledkem společenské smlouvy mezi jednotlivci musí být tedy konsenzus nad osobou, která bude výše uvedenému ujednání dohlížet a kontrolovat to, osobou, jež má v rukou svěřenou moc jednotlivců. Tuto osobu označuje Hobbes jako suveréna. Tímto suverénem byl označován obecně panovník, jenž měl právo rozhodovat spory uvnitř státu a soudit provinilé občany.

Hobbes tuto svou teorii charakterizoval svým prohlášením, jež výstižně její obsah popisuje: „*zmocňuji tohoto člověka nebo tyto osoby a přenáším na ně své právo vládnout nad sebou za podmínky, že také ty jim své právo postoupíš a veškerá jejich jednání budeš autorizovat. Když se to stalo, pak se toto množství spojené do jedné osoby nazývá stát a latinsky civitas. Toto je vznik onoho velkého Leviathana anebo lépe a důstojněji vyjádřeno onoho smrtelného Boha, jemuž my pod nesmrtelným Bohem děkujeme za mír a naši ochranu. Ten, kdo tuto nejvyšší moc*

¹² NĚMCOVÁ, Iveta, Mgr. *Přenos pravomocí a suverenita státu*. Brno, 2010/1011. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Fakulta právnická. s. 22.

ztělesňuje, je nazývám Suverénem a mí, jak říká, nejvyšší moc a každý jiný je jeho poddaným.“¹³

Přestože je Hobbesova myšlenka suverenity lépe propracovaná, i tak vycházejí hlavní rysy z myšlenek Jeana Bodina. Hlavním úskalím této myšlenky je tak opět možné zneužití moci samotným panovníkem. V případě, kdy by byl lid nespokojen s výkony panovníka, či s jeho formou vládnutí, nemají žádný mechanismus, jak by se mohli domoci svého panovníka svrhnout. Jedinou cestou, jak docílit změny panovníka, by tak byl válečný konflikt, kdy by se novým panovníkem stal vítěz této války. Tato cesta však nezajišťuje, že nový panovník by byl kvalitativně lepší než panovník stávající.

„Je to společenská smlouva o podmanění se, o podrobení se a o odstupu svých dosud nezadatelných práv ve prospěch Suveréna, tedy o přenesení suverenity, jež spočívala v době přirozeného stavu lidstva na jednotlivcích, na vybranou osobu nebo skupinu osob.“¹⁴

Pozitivním rysem této myšlenky je však jistá forma projevu spolupráce mezi jednotlivci, neboť se zde uplatňuje právo většiny a není tedy možné vyvolávat konflikty pro neuznání vlastního názoru.

3.1.3 John Locke

Anglický myslitel John Locke¹⁵ se ve svých teoriích rovněž nechal výrazně ovlivnit absolutistickou mocí, jež vládla v Anglii. Dle jeho myšlenek vystává teorie suverenity z přirozeného stavu, který je založen na principu svobody, rovnosti osobností i rovnosti majetku. *„V Lockově podání to byl stav naprosté*

¹³HOBBS, Thomas. *Leviathan*. Touchstone, 1997. ISBN 9780684842950, s. 106.

KLOKOČKA, V. JUDr., Dr. H. c., Dr. Sc., *Ústavní systémy evropských států*. 2. vyd. Praha: Linde Praha a.s., 2006. ISBN 80-7201-606-7, s. 31.

¹⁵ John Locke byl anglický filozof a teoretik, který žil v letech 1632 – 1704. Jelikož pocházel z bohatší rodiny, bylo Lockemu zajištěno kvalitní vzdělání na prestižních anglických školách. Za jeho nejvýznamnější díla spojená se suverenitou jsou považována „Dvě pojednání o vládě“ a „Dopis o toleranci“.

svobody, v němž každý byl sám sobě soudcem a stav naprosté rovnosti, protože každý si mohl vzít, co potřeboval, a nikdo neměl více než druzí.¹⁶ Tento stav byl však dlouhodobě neudržitelný, neboť se lidé vzájemně nad sebou pokoušeli získávat převahu a ovládat jeden druhého. Současně však také narůstaly obavy o vlastní bezpečnost. Moci se ujímali panovníci, kteří se snažili zneužívat moci a využívat jí ke svému prospěchu. Výhodiskem bylo pro Lockeho objevení nové teorie, kterou by si byl schopen následně prosadit. Dle Lockovi teorie je ideální představa urovnání nerovných vztahů ve společnosti možná výhradně jen volbou svých zástupců, kteří se budou pokoušet najít ideální řešení v rámci uplatňování svrchované moci.

Na rozdíl od svých předchůdců Locke zásadně odmítá sdružování moci do rukou jedné osoby, nebo skupiny zvolených zástupců. Dle jeho koncepce je nezbytné pravomoci tkvící ve svrchované moci spravedlivě rozdělit tak, aby nebylo možné tuto moc nadále jakkoliv zneužít. Locke vytvořil koncepci dělby moci, jež měla následně zásadní význam pro formulování a utváření principů ústavního státu. Další zásadní změna je nyní spatřována v tom, že lid je nyní nositelem suverenity, a tedy nositelem nejdůležitější moci ve státě. Lidé se této moci nemohou nijak zřeknout, či ji ve svůj neprospěch jakkoliv nechat omezit. „Uzavřením společenské smlouvy a vytvořením „politického tělesa“, tj. společnosti občanů, ztrácí jednotlivec svou suverenitu, kterou měl v předstátním období. Společenskou smlouvou přechází tato suverenita individuí na lid jako politické těleso a lid je zdrojem a nositelem této svrchovanosti.“¹⁷ Lidé zde mají dokonce i možnost bránit se v případech, že by jim výkon suverénní moci prostřednictvím svých zvolených zástupců jakkoliv nevyhovoval. „Na více místech Lockových textů se setkáváme s formulací zásad právního státu. „Ať má zákonodárnou moc ve státě kdokoliv“, uvádí Locke, „je vázán k ochraně vlastnictví jednoho každého a je povinen vládnout podle zřetelných a stabilních zákonů, jež byly lidu vyhlášeny a s nimiž byl lid seznámen a nikoli cestou momentálních rozhodnutí, a je povinen vládnout

¹⁶ KLOKOČKA, V. JUDr., Dr. H. c., Dr Sc., *Ústavní systémy evropských států*. 2 vyd. Praha: Linde Praha a.s.. 2006. ISBN 80-7201-606-7, s. 35.

¹⁷ KLOKOČKA, V. JUDr., Dr. H. c., Dr Sc., *Ústavní systémy evropských států*. 2 vyd. Praha: Linde Praha a.s.. 2006. ISBN 80-7201-606-7, s. 37.

prostřednictvím nestranných a stálých soudců, jež musí rozhodovat spory podle platných zákonů. ¹⁸

3.1.4 Jean Jacques Rousseau

Dalším výrazným filozofem, jenž přispěl k definici suverenity, byl francouzský myslitel Jean Jacques Rousseau¹⁹, který nastínil suverenitu státu s kladením hlavního důrazu na zájem jednotlivce v kontextu celé společnosti.

„Pod vlivem filozofie J. J. Rousseaua a francouzské revoluce se původ svrchované moci spatřoval v národu. Rousseau hájí nedělitelnost suverenity, která nemůže být přenesena na jiný orgán. Navazuje i na starší teorie o smlouvě mezi bohem a panovníkem a panovníkem a lidem – národem, kterým se legitimovala i monarchistická vláda. Suverenity státu se odděluje od toho, kdo tuto suverenitu vykonává. Postupce místo jednoty moci se proklamuje dělba moci, neboť moc může být omezena jen mocí. Koncepce dělby moci se promítá i do teorie suverenity. ²⁰

Rousseauova teorie vychází z přirozeného stavu, kdy si jsou všichni lidé zcela rovni, tento stav pokládá Rousseau za naprosto ideální, neboť rovnost lidí je projevena jak v majetkové sféře, tak i v rámci jejich osobní svobody. Oproti tomu rozvíjí myšlenky o civilizované společnosti, kde dochází především k soupeření a touze po moci, slávě a bohatství. Tento přístup Rousseau zcela odsuzuje, neboť tam vzniká jen neustálá a opakující se rivalita ve společnosti, protože lidé velmi citlivě vnímají zásadní rozdíly mezi chudobou a bohatstvím. Rousseauova teorie si proto

¹⁸ PAVLÍČEK, V. a kol. Suverenity a evropská integrace: K ústavněprávním souvislostem vstupu České republiky do Evropské Unie. 1 vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Právnická fakulta, 1999. ISBN 80-85889-24-2, s. 37.

¹⁹ Jean Jacques Rousseau byl francouzský filozof a spisovatel žijící v letech 1712 – 1778. Rousseau je díky svému působení považován za „duchovního otce Francouzské revoluce“, neboť se jeho myšlenky staly vzorem pro revolucionáře. Přestože ve svých filozofických myšlenkách setrval v prostém a skromném životě, v jeho reálním životě se velmi často přátelil se šlechtici a přijímal honosné finanční dary. K jeho nejvýznamnějším politickým dílům patří „O společenské smlouvě, neboli, O zásadách státního práva“.

²⁰ PAVLÍČEK, V. a kol. Suverenity a evropská integrace: K ústavněprávním souvislostem vstupu České republiky do Evropské Unie. 1 vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Právnická fakulta, 1999. ISBN 80-85889-24-2, s. 16-17.

pokládá za zcela zásadní nastavit ve společnosti rovnováhu, jako tomu bylo na samém počátku, a eliminovat tak výrazné nerovnosti ve společnosti. Rovnováhy ve společnosti je dle Rousseauova možné docílit jen na základě takového politického uspořádání, u kterého bude primární moc vycházet přímo z lidu. Rousseau proto začal používat termín obecné vůle, kterou se pokusil zakomponovat do své teorie společenské smlouvy. Pojem „obecná vůle“ si přitom Rousseau představuje následovně: „každý člen dává svou osobu a všechnu moc pod nejvyšší řízení obecné vůle a každý je také přijímán jako neoddělitelná část celku.“²¹. Za obecnou vůli jsou považovány kolektivní zájmy celého lidu a nikoliv jen „sobecké“ zájmy jednotlivců. Na Rousseauově myšlence je přitom podstatné, že moc jednotlivce je částečně sice odevzdána, na druhou stranu však jednatel získává svá politická práva, díky kterým má možnost spolupodílet se na fungování svrchované moci, a to jako člen orgánu. Suverénem je totiž lid jako celek. Jinými slovy dle Rousseauovy teorie je nezbytné vnitřní uspořádání státu a ohnisko svrchované moci svěřit přímo do rukou lidu tak, aby se lid přímo podílel na uspořádání státu, a nevolit tak alternativní cestu, a to volbu svého zástupce a reprezentanta, který by lid ve výkonu svrchované moci jen zastupoval. Lid se tak stává hlavním iniciátorem tvorby a korekce veškerých zákonů, a je tak nezbytné volit jen ty zákony, které budou ve všeobecném zájmu celého lidu a nikoliv jen v zájmu menší skupiny obyvatel. Zcela racionálně lze předpokládat, že není zcela možné jednomyslně přijmout zákon; v daném případě je tedy nezbytné o přijetí nového pravidla hlasovat a přijmout tak takové, které získá nejvíce hlasů. V rámci hlasování však není možné nějaký hlas vyloučit, či opomenout. V případě, že by tak bylo učiněno, znamenalo by to porušení práva jednotlivce zúčastnit se svého politického práva.

3.1.5 Georg Jellinek

Novodobým teoretikem, který podrobně rozpracoval myšlenku suverenity, byl Georg Jellinek²². Georg Jellinek ve svém nejvýznamnějším díle *Všeobecná*

²¹ ROUSSEAU, J.J., *O společenské smlouvě neboli Zásady státního práva, Rozpravy*. 2. rozšířené vyd. Praha: Svoboda, 1989. ISBN 80-205-0064-2, s. 227.

²² Georg Jellinek byl rakouský právník a teoretik žijící v letech 1851-1911. Georg Jellinek studoval právo i filozofii na uznávaných školách a následně se stal profesorem a právo dále vyučoval. Za jeho nejvýznamnější dílo se považuje „Všeobecná státověda“ jenž je hojně využívána dodnes.

státověda, z roku 1900, mimo jiné podrobně rozpracovává charakter suverenity. Své myšlenky přitom Jellinek opírá o historické zkušenosti. „*Především, že pokusy, aby se pojem suverenity vymýtil z veřejného práva, jsou nehistorické. Celý dějinný vývoj moderního státu ze státu středověkého byl těsně sloučen s postupným poznáváním suverenity. Nesluší se tento vývoj a jeho výsledky odstrčiti stranou ve prospěch nějaké konstrukce.*“²³

Jeho definice suverenity je takřka totožná s novodobým pojetím. Jellinek pozoruje suverenitu nikoliv z hlediska faktického, jak tomu bylo doposud, ale výhradně z hlediska právního. Suverenita je vnímána jako nezávislá, neomezitelná a nejvyšší moc ve státě. Jellinek omezuje ve svých myšlenkách stát platným právním řádem, tedy že je stát samotným právem limitován, a to ve všech jeho třech dílčích strukturách – zákonodárné, výkonné i moci soudní. „*Suverenita tudíž není státní všemohoucností. Jest právní mocí a jest tudíž právem vázána. Netrpí ovšem nižádných absolutních právních mezí. Stát může zprostiti každé meze, kterou si sám položil, ale jen ve formách právních a tvoře si nové meze.*“²⁴

Jellinekova teorie se výrazně odlišuje od předešlých teorií tím, že omezení jsou zde dána i pro výkonný aparát. V praxi to znamená, že zákonem jsou vázáni jak obyvatelé, tak ale i orgány státu, a to bez výjimek. V rámci této teorie je tak jednoznačně popřena možnost zneužít moc a jednat nezákonně. „*Jako neexistuje stát absolutně omezený, zrovna tak právně neexistuje absolutně neomezený suverénní stát.*“²⁵

Jellinek se dále zabýval myšlenkou mezinárodního práva ve vztahu k suverenitě: „*Avšak nejen uvnitř, nýbrž i na zevnějšek uznává se stát, jenž žije v mezinárodním společenství státním, vázán právem mezinárodním, aniž však se proto podrobuje nějaké vyšší moci. Znamená-li právo normy vycházející od zevnější autority a zaručeně zevnějšími prostředky, hodí se tento výměr plnou měrou na*

²³JELLINEK, J. *Všeobecná státověda*. Praha: Jan Laichter na Král. Vinohradech, 1906, s. 501.

²⁴JELLINEK, J. *Všeobecná státověda*. Praha: Jan Laichter na Král. Vinohradech, 1906, s. 509.

²⁵JELLINEK, J. *Všeobecná státověda*. Praha: Jan Laichter na Král. Vinohradech, 1906, s. 510.

právo mezinárodní. Také v právu mezinárodním zůstává stát právně jen své vlastní vůli podřízen. Jenom záruky práva mezinárodního nespočívají zcela na jeho vůli, právě jako záruky práva státního. Právu jest však pouze nutno, aby existovaly záruky jeho platnosti, nikoli však nutno, aby vycházely z vůle státu.“²⁶

Jako stěžejní uznává Jellinek nutnost zachování státní moci na svém území jako moci nejdůležitější. Dle Jellineka není možné, aby se stát jako suverén na svém území komukoliv jinému podřizoval či jím byl jakkoliv ovládán. Výjimky z výše uvedeného jsou přípustné jen v případech, kdy samotný suverén takový ústupek uzná za vlastní projev vůle.

3.2 Historický vývoj

Vznik pojmu suverenity státu se z historického hlediska nijak neváže s obdobím vzniku samostatných států, ale až se samotným ziskem moci v daném státě. Z období starověku lze za vzorový příklad uvést Starověký Egypt. Starověký Egypt disponoval svým vyhraněným územím, na kterém faraon²⁷ prosazoval svou svrchovanou moc vůči tamnímu obyvatelstvu. Tato uplatňovaná moc nebyla nikým dalším výrazně omezována, neboť faraon zastával pozici panovníka, ale i boha, který byl daným obyvatelstvem uctíván. Nebyla zde proto žádná jiná moc, jež by mohla panovníka a státní moc jakkoliv ohrozit.

Rovněž snaha o vybudování Římského Imperia nese pro pozdější vývoj Evropské unie zásadní rysy. Římské Imperium lze bez pochyby pokládat za největší mocenskou sílu tehdejšího světa. Území bylo celistvé a dokonale sjednocené, obchod výrazně prosperoval a vnější hranice byly chráněny vybudovaným opevněním zvaným Limes Romanum²⁸, které zajišťovalo nerušený a poklidný

²⁶ JELLINEK, J. *Všeobecná státověda*. Praha: Jan Laichter na Král. Vinohradech, 1906, s. 506.

²⁷ Faraon, nebo také farao, jak je užíváno ve starších literaturách, je označení používané pro vládce Egypta v období Starověku.

²⁸ Limes Romanum představuje opevnění pevninské části vnějších hranic Římského Imperia (= Římské říše), které se rozléhalo na území dnešní Evropské unie, Turecka, a Středomořské Afriky. Limes Romanum bylo využíváno ohraničení všude tam, kde nebyla k dispozici řeka, moře, či jiná přírodní hranice, která by mohla pomyslně vytyčit hranici území. Limes Romanum je od roku 1987 součástí Světového dědictví UNESCO.

vývoj uvnitř Impéria. „Římané zvládali základy tolerance; i když si dokázali podrobit velké množství zemí, ze zásady nelikvidovali jejich vnitřní správu. Uznávali většinu místních bohů, zachovávali národní a kmenové tradice uvážlivě využívali civilizačního pokroku pro lepší ovládnutí podrobených národů. Velké množství vládců zůstalo ve svém postavení a dále vládlo ve jménu Říma.“²⁹

Výraznější projev vývoje suverenity státu tak lze spatřovat až v období středověku. Zprvu je totiž moc ve státu pevně spjatá s panovníkem a označována jako moc státní. S postupným šířením vlivu **křesťanství**³⁰ se o moc začala ucházet i církev, jež svou moc usilovně prosazovala a usilovala o to, aby se moc církevní stala ve státu rozhodující, a tedy suverénní, a to i na úkor moci státní. S postupem času tak sílily spory mezi **Svatým stolcem**³¹, jakožto hlavním představitelem moci církevní, jenž byl v jednotlivých státech zastupován svými zástupci z řad kněží, biskupů a dalších, a mezi panovníky zastupující moc světskou. „V boji státu a církve se vystřídaly tři etapy – stát byl církvi poddán, stát byl roven církvi a stát stál nad církvi. Tato poslední etapa zvítězila jako výrazný krk k vytváření moderního státu. Ale ani v této oblasti nejsou vyloučeny různé změny a návraty. Až do reformace se uplatňovaly zejména v oblasti německých států teorie, že všechny křesťanské státy podléhají říši římské, jejímž vladařem je císař.“³² Kromě moci církevní, která působila na státní moc zevnitř, usiloval o rozhodující moc ve státě i císař Svaté říše římské, pro kterého byly jednotlivé státy jen provinciemi, a nad kterými se pokoušel uplatňovat svou neomezenou moc. Tyto snahy působily na státní moc zvenčí. Tímto počínáním však nastaly další neustupující boje o rozhodující vliv v jednotlivých státech.

²⁹FIEDLER, J. překlad. *Evropská unie – vše, co bychom měli vědět*. 1 vyd. Fragment, 2003. ISBN 80-7200-805-6, s. 6.

³⁰ Křesťanství bylo zrovnoprávněno Milánským Ediktem z r. 313, který byl vydán císařem Konstantinem I.

³¹ Svatý stolec je úřad římského biskupa, který je pro římskokatolické věřící nejdůležitějším stolcem po celém světě.

³² PAVLÍČEK, V. a kol. *Suverenita a evropská integrace: K ústavněprávním souvislostem vstupu České republiky do Evropské Unie*. 1 vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Právnická fakulta, 1999. ISBN 80-85889-24-2, s. 15.

Samotný pojem a důraz suverenity byl následně vyjádřen po ukončení války a v rámci mírového ujednání ve Vestfálském míru, kterým byla ukončena Třicetiletá válka³³ *“Aby bylo zajištěno, že v politickém životě nevzniknou v budoucnu žádné rozpory, buď též z moci tohoto smíru upevněna a podpořena stará práva, výsady, svobody, privilegia, svobodný výkon práva pozemské výsosti, jak v náboženských, tak politických záležitostech, jurisdikce, vyhrazená práva a jejich držení jednoho každého kurfiřta, knížete a stavu římské říše, aby nikdo nikdy, pod žádnou záminkou, je nemohl a nesměl rušit.”*³⁴

3.3 Hledisko vnitrostátní

S ohledem na historický kontext v různých částech světa lze konstatovat, že suverenity byla vždy pevně spjata s panovníkem, na kterého byla delegována moc samotného lidu. Jinak řečeno, lid si zvolil „ze svých řad“ jednoho vyvoleného, který byl oprávněn veškerý lid ve státě plnohodnotně ovládat a rozhodovat o jejich životech prostřednictvím nejvýznamnějšího atributu suverenity, a to moci, vytvářet a spravovat právo ve státě. Tyto rozpracované teorie však jsou zcela jednoznačně znevýhodňující pro samotné obyvatelstvo státu, neboť zde neexistuje žádná možnost ze strany lidu jak svého panovníka zpětně ovládat a korigovat jeho rozhodování. Tyto teorie se tak stávají jednoduše zneužitelné samotným panovníkem, jenž získává de facto absolutní moc v daném státě.

Tato koncepce byla dlouhodobě neudržitelná, neboť ze strany panovníků z různých států docházelo velmi často ke zneužívání jejich oprávnění.

Bylo tedy na místě vytvořit novou koncepci, kdy by lid, jakožto původní nositel moci, měl možnost plnohodnotně se podílet na rozhodování uvnitř státu, nebo propůjčit své rozhodovací oprávnění panovníkům jen na omezenou dobu, a

³³ Třicetiletá válka byla ozbrojeným konfliktem v letech 1618 – 1648. Jednalo se o konflikt, který byl výsledkem několikaletých náboženských a mocenských sporů na území dnešní Evropy, především se jednalo o spor o rozhodující politickou nadvládu na evropském území.

³⁴ NĚMEC, Václav. Dějepis.com [online]. [citováno dne 2018-12-26]. Dostupné také na <http://www.dejepis.com/dokument/vestfalsky-mir/> .

tím primárně zamezit zneužívání práva a dlouhodobé tyranii. Začala se tedy postupně rozvíjet myšlenka demokracie³⁵. V demokracii je obecně moc svěřená do rukou lidu, kteří ji propůjčují svému zvolenému zástupci. Tento zástupce je volen z řad lidu na dobu předem časově vymezenou. Lid má navíc oprávnění svého zástupce odvolat, a to kdykoliv dříve před uplynutím jeho funkčního období, v případech, kdy by jeho jednání nebylo v souladu se zájmem lidu. Demokracie je založena na respektu mnohosti myšlenek, názorů a různých postojů jednotlivců, které se mohou ve společnosti objevovat. Myšlenka demokracie je tedy výrazně spjatá s určitou mírou svobody lidu, která je garantována vždy a za jakýchkoliv podmínek. V demokracii je suverenita nově pevně spjatá s lidem, nikoliv již s panovníkem, jak tomu bylo v minulosti. V současné době je demokracie nejrozšířenějším modelem ve všech státech na světě.

V dalším výkladu je nezbytné suverenitu sledovat ze dvou nezávislých úhlů, a to z vnitřního pohledu a vnějšího pohledu na suverenitu. Vnitřním úhlem se sleduje především *„Subjekt státní moci, kterým je v doposud uváděné charakteristice moderní stát sám, vystupuje pochopitelně také jako subjekt státní suverenity. Z hlediska vnitřního však lze rozlišit dva úhly pohledu. Ten první vypovídá o politickém charakteru toho, od něhož stát odvozuje legitimitu svojí moci; tím je v moderních státech lid (a contratio monarchy, Boha). Druhý pak vypovídá konkrétní státní instituci, která jeho suverenitu reprezentuje. Tou je obvykle parlament, příp. je vyjadřována vztahy mezi nejvyššími státními orgány (to zejména v podmínkách dělby moci). Navenek reprezentuje suverenitu státu zpravidla hlava státu, případně již zmíněné orgány státu pro mezinárodní styky. Vnitřní stránka suverenity zahrnuje i nezávislost státu při vytváření a ochraně právního řádu, kterým je také sám vázán.“*³⁶

³⁵ Demokracie je slovo cizího původu, které je složené ze dvou hlavních slov, demos a kratein. Demos představuje lid a Kratein představuje vládnutí.

³⁶ FILIP, J., SVATONĚ, J., ZIMEK, J. *Základy státovědy*. 3 vyd. Brno: Vydavatelství Masarykova univerzita v Brně, 2009, s. 19.

3.4 Hledisko mezinárodní

Stejně jako vnitrostátní hledisko suverenity je nezbytné ve výkladu vyložit i vnější pojetí suverenity, a tedy hledisko mezinárodní. Aby byl stát vnímán jako svrchovaný, je pro něj zcela nezbytné zohlednit jeho působení v rámci mezinárodního měřítká. Za suverénní stát se tedy z mezinárodního pohledu vnímá takový stát, který je všeobecně za stát uznáván dalšími suverénními mocnostmi.

Mezinárodního práva se mohou jako plnoprávní subjekty účastnit jen svrchované státy, již jsou způsobilé k právnímu jednání. Pakliže je splněna tato obligatorní podmínka, mohou se tyto státy účastnit uzavírání mezinárodních smluv a stávat se členy organizací s mezinárodní působností.

Tento stát nesmí být, jak již bylo jednou vyloženo, jakkoliv limitován či ovládán žádnou další jinou mocí, která by jeho suverenitu mohla v jistých směrech omezit. V případě, že by k nějakému takovému omezení došlo, stává se stát polosuverénním, nebo také závislým na jiném suverénním státu, či v ojedinělých případech zanikne zcela a již není považován za stát. V obecném právu se pak takového útvaru nazývají jako kolonie, či protektoráty apod. „*Ve státech poražených ve válce bývají jejich suverénní práva omezena nebo na určitou dobu suspendována rozhodnutím vítězných států.*“³⁷ Příkladem takového státu, jenž byl dočasně omezen na svých právech, je Německo po druhé světové válce, které bylo rozděleno a dočasně řízeno vítěznými mocnostmi.

V mezinárodním právu proto v průběhu vývoje vznikaly mnohé smlouvy, které usměrňovaly či blíže specifikovaly vzájemnou spolupráci mezi mocnostmi, či konkrétně určovali práva a povinnosti ze smluv vyplývající. „*Vnější stránka suverenity (neboli vnější autorita státu) se v současném mezinárodním systému projevuje především v podobě zásady svrchované rovnosti, nutno říci, že dynamika*

³⁷ PAVLÍČEK, V. a kol. *Suverenita a evropská integrace: K ústavněprávní souvislostem vstupu České republiky do Evropské Unie*. 1 vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Právnická fakulta, 1999. ISBN 80-85889-24-2, s. 13.

těchto vztahů je značná, neboť do nich také prolínají konkurující moci států, které usilují o možné projevení své autority. Státní moc se tak může dostávat do závislosti na jiných státech, příp. uskupeních států, a to v důsledku rady činitelů (počínaje vojenskými, přes politické, ideologické, ekonomické až po taktické. Tyto vztahy závislosti jsou však současně korigovány objektivní nutností koexistence a zachovávání reciprocity ve vzájemných vztazích. Významnou úlohu při zachovávání vnější suverenity státu má mezinárodní právo, které je budováno na obyčejovém a smluvním principu a prosazující se zásady svrchované rovnosti, dobrovolnosti a reciprocity ve vztazích v mezinárodním prostředí. “³⁸

Vedle klasického pojetí vnější suverenity, jak je výše formulováno, je však nezbytné zohlednit i případy, kdy se suverénní mocnost svévolně a zcela bez ovlivnění rozhodne podřídit se jiné vyšší moci a přijmout její pravidla, jinak řečeno stát se účastní většího celku vzájemně se podřizujících subjektů. Jako vzorový příklad je zde možné zmínit některé světové organizace, které mají mimo jiné za cíl sdružit a sjednotit dílčí členské státy v jeden globální koncept. Příkladem těchto organizací mohou být OSN³⁹, NATO⁴⁰ a jiné.

Myšlenka mezinárodní kooperace se v historickém ohledu objevovala převážně za účelem ochrany vnějších hranic před nepřáteli, kdy bylo stěžejním cílem seskupit větší množství ozbrojených sil na obranu většího množství území. Primárním cílem zde nebylo soupeření o moc v rámci bráněného území, nýbrž spojení sil za cílem obrany daného území.

³⁸ FILIP, J., SVATOŇ, J., ZIMEK, J. *Základy státovědy*. 3 vyd. Brno: Vydavatelství Masarykova univerzita v Brně, 2009, s. 20.

³⁹ OSN (anglicky: United Nations) představuje Organizaci spojených národů vzniklou po druhé světové válce (v letech 1945). Cílem této organizace je zabezpečení mezinárodního míru, celosvětové bezpečnosti a spolupráce.

⁴⁰ NATO (anglicky: North Atlantic Treaty Organization) je vojenská aliance vzniklá v roce 1949, za účelem zajištění mezinárodní bezpečnosti.

3.5 Hledisko evropské

S ohledem na mezinárodní hledisko, které bylo výše detailně přiblíženo, je nezbytné neopomenout i hledisko evropské. Toto hledisko je zvláštní svou specialitou, jenž se váže k jednomu území, a to evropskému kontinentu. Se vznikem Evropského společenství, potažmo následně Evropské unie, došlo k přeměnám a k nuceným úpravám právních řádů uvnitř členských států. Tyto státy byly nuceni vzdát se některých svých výlučných práv na úkor členství v rámci společenství, později unie. Tato vzdání se byla přitom realizována zcela na základě jejich svobodné vůle. Právo Evropské unie, jinak také unijní právo, představuje specifický normativní systém, jenž je specifický a výjimečný oproti národním právům svou přímou účinností a aplikační předností před každým vnitrostátním právem každého členského státu. Toto je zásadní odlišnost unijního práva od práva mezinárodního.

4 Evropská unie

Evropská unie představuje specifickou organizaci sui generis⁴¹, jež je mezinárodní organizací veřejného práva a jejíž existence je postavena na mezinárodních smlouvách uzavřených mezi členskými státy. Tyto smlouvy postupně vytvořily základ pro rozvoj Evropské unie směrem k evropskému státu.

„O integračním uskupení Evropské unie lze v současnosti bezesporu tvrdit, že se jedná o nejpropracovanější a nejrozvinutější pokus o ekonomické a společenské sblížení, který kdy byl doposud v celosvětovém měřítku vykonán. Tento výsledek, který je navíc paradoxně podrobován poměrně vytrvalé kritice, však není výsledkem hladkého a bezbolestného průběhu, nýbrž více než padesátiletého úsilí, jež bylo po jisté období i krkolomně komplikováno nejen dostatečnou nevyzrálostí jednotlivých zemí – účastníků tohoto pokusu, ale rovněž nepříliš příznivými globálními okolnostmi.“⁴²

Existují rozporné teorie zda Evropská unie splňuje státoprávní charakter, neboť nedisponuje jednotným evropským územím a evropským lidem, a tudíž nesplňuje základní státoprávní charakter. *„Lze se tudíž přiklonit k často vyvozovanému závěru, že EU není subjektem mezinárodního práva. Je svazkem demokratických států na mezinárodněprávní základně zvláštního druhu. Na této základně s dobrovolně spojily členské státy s rovnými právy, aby v určitých oblastech společně vykonávaly státní suverenitu.“⁴³*

⁴¹Sui generis je latinský pojem, který je využíván v souvislosti s označením pojmu, který je v něčem specifický a zcela se odlišuje od jiných předmětů obdobného druhu

⁴² ZAHRANÍK, P., *Vstup do Evropské unie. Přínosy a náklady konvergence*. 1 vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 21.

⁴³ SVOBODOVÁ, A., JANKŮ, M., *Evropské právní prostředí*. 1 vyd. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Computer Press, 1999, s. 6.

4.1 Vznik a vývoj

Kořeny základů Evropské unie spadají do poválečného období, tedy do 50. let minulého století. Základní pramen představuje Schumanova deklarace⁴⁴ z roku 1950. Schuman⁴⁵ spatřoval ohnisko sporů a potencionálních konfliktů ve vzájemné rivalitě mezi Německem a Francií, jež se důrazně projevovala v průmyslu těžebním a také v hutnictví. Jeho myšlenkou bylo založení zcela nezávislé organizace, která by produkci obou průmyslových odvětví v obou zemích kontrolovala a spravovala. Francie i Německo Schumanovu deklaraci přijaly a následně se k nim poté připojily i další členské státy.

Poválečnou představou bylo vytvořit jakési uskupení států, které by představovalo spojenou Evropu, něco podobného jako je v USA. Prvním integračním náznakem bylo vytvoření instituce nesoucí název Evropské společenství uhlí a oceli, jinak také Montánní unie z roku 1951, následovalo vytvoření Evropského atomového společenství v roce 1957 a ve stejném roce došlo také k založení Evropského hospodářského společenství. Orgány těchto doposud samostatných společenství se následně v roce 1965 spojily takzvanou „Slučovací smlouvou“ a souhrnně se začaly nazývat „Evropské společenství“. Výrazná změna nastala v roce 1992 s účinností v listopadu 1993, kdy se Maastrichtskou smlouvou tři doposud vzájemně nepropojená společenství sloučily v jeden celek, který byl nadále označován jako Evropská unie.

„Evropská unie stojí na tzv. třech pilířích, definovaných Maastrichtskou smlouvou z února 1992. První pilíř zahrnuje hospodářskou spolupráci EU a tvoří jej tři dříve vytvořená společenství – Evropské společenství uhlí a oceli, Evropské hospodářské společenství a Evropské společenství pro atomovou energii. Druhý

⁴⁴Schumanova deklarace představuje mírový dokument mezi Francií a Německem vzniklý v květnu roku 1950. Obsahem mírových dohod byla ujednání o v tu dobu nejstrategičtějším surovinách potřebných pro provoz vojenského průmyslu – oceli a uhlí.

⁴⁵Robert Schuman byl francouzským poválečným ministrem zahraničí. Robert Schuman navrhl plán pro uspořádání evropských poválečných poměrů koncepcí tzv. Schumanova plánu, který byl následně členskými státy přijat jako tzv. Schumanova deklarace. Robert Schuman se proto oprávněně skloňuje s pomocí při utváření poválečné Evropy a následně se vznikem Evropské unie.

*pilíř zahrnuje společnou zahraniční a bezpečnostní politiku a třetí pilíř oblast justice a vnitřní správu. Na rozdíl od institucionalizace prvního pilíře druhý a třetí pilíř jsou postaveny na principech mezivládní spolupráce a dohody se zde dosahuje konsenzem všech členských států.*⁴⁶

Hlavním cílem tehdy vytvářeného společenství bylo zajištění spolupráce a jistoty především v obchodním směru. Postupným vývojem se nynější Evropská unie snaží i nadále povznést jako primární a nejvýznamnější myšlenku snahu spolupráce, rovnost všech členských států, omezení diskriminace. Tyto záměry jsou však postupným vývojem obohaceny o snahu sjednocení evropského území v jeden celek, a to sjednocením měny, stanovením úředních jazyků a pokusu o zajištění jednotného právního řádu, jenž vyvstává z práva unijního.

4.2 Základní prameny Evropské unie

Na území Evropské unie je uplatňováno jednotné právo. V průběhu vývoje a postupné přeměny Evropského společenství v Evropskou unii prošlo toto právo výrazným vývojem a proměnou. Zprvu se v rámci Evropského společenství uplatňovalo tzv. právo Společenství, neboli také právo komunitární (lat. *Acquis communautaire*). „Komunitární právo pokrývalo vztahy v oblasti někdejšího prvního pilíře a odvozovalo se především od právní subjektivity tehdejších Společenství, tedy prvního pilíře. Komunitární právo, na rozdíl od zbylé části práva Unie druhého a třetího pilíře, bylo ve značném rozsahu bezprostředně aplikovatelné a bylo považováno za svébytný autonomní systém, odlišný od práva mezinárodního či vnitrostátního. (26/62 *Van Gend en Loos*). Naopak právo zbývajících dvou pilířů mělo blíže k právu mezinárodnímu.“⁴⁷

⁴⁶ FIEDLER, J. překlad. *Evropská unie – vše, co bychom měli vědět*. 1 vyd. Fragment, 2003. ISBN 80-7200-805-6, s. 18.

⁴⁷ TOMÁŠEK, M., TÝČ, V. a kol. *Právo Evropské unie*. 2. aktualizované vyd. Praha: Leges, 2017, ISBN 978-80-7502-184-7, s. 57.

„Právní bipartice (koexistence mezinárodního a vnitrostátního práva) tak byla v evropském prostoru rozšířena na tripartici svébytných a nezávislých právních systémů: mezinárodního, vnitrostátního a komunitárního práva.“⁴⁸

V rámci postupného vývoje Evropského společenství vzniklo po přijetí Maastrichtské smlouvy z roku 1993 právo Evropské unie. V rámci snah o utřídění a jistou participaci na základě historických událostí bylo nezbytné vzniklé právní oblasti rozčlenit. Toto vedlo k vytvoření tzv. pilířové struktury. V rámci prvního pilíře pokrývalo právní vztahy právo komunitární. Druhý a třetí pilíř následně upravoval mezivládní právní vztahy.

S přijetím Lisabonské smlouvy v roce 2009 došlo k výrazné změně, neboť byla jednotlivá pilířová struktura zrušena, což současně vedlo k zániku komunitárního práva jako takového. Na základě této změny vzniklo jednotné unijní právo. S ohledem na historický kontext a momentální vhodnost označení unijního práva se rovněž uplatňuje i označení právo Evropské unie.

„Definici pojmu unijního práva lze tedy vystavět na principu svěřeni pravomocí členskými státy Unii, na aplikovatelnosti jeho právních předpisů, jakož i na jeho svébytnosti a autonomii. Od roku 2009 tak za unijní právo považujeme soubor právních pravidel s přímým či nepřímým vnitrostátním účinkem, přijatých mezi členskými státy nebo na úrovni Unie za účelem, resp. V důsledku svěřená některých pravomocí členských států ve prospěch Unie.“⁴⁹

Unijní právo představuje svébytný systém právních norem. Tyto právní normy stanovují základní znaky a rysy Evropské unie. Rovněž jsou tímto právem charakterizovány zamýšlené cíle a předem stanovené hodnoty, kterými se Evropská unie řídí. Součástí unijního práva jsou také vymezeny práva a povinnosti fyzických

⁴⁸ STEHLÍK, V., HAMULÁK, O., PETR, M. *Právo Evropské unie: Ústavní základy a vnitřní trh*. 1. vyd. Praha: Leges, 2017, ISBN 978-80-7502-277-6, s. 75.

⁴⁹ TOMÁŠEK, M., TÝČ, V. a kol. *Právo Evropské unie*. 2. aktualizované vyd. Praha: Leges, 2017, ISBN 978-80-7502-184-7, s. 58.

a právnických osob vůči Evropské unii, které se nachází v unii, či jednají v rámci působnosti práva unijního. Pro účely této diplomové práce budou oba pojmy využívány totožně v rámci svého významu.

„Unijní právo je dnes obecně uznáno za samostatný, autonomní právní řád. To se odráží v jeho struktuře, ale především v jeho povaze. Unijní právo lze charakterizovat jak podle jeho vlastností – kde mluvíme o jeho autonomii a dominanci, tak dle principů/účinků, kterými ovlivňuje vnitrostátní praxi [...].“⁵⁰

Mezi primární prameny obecně patří zakládající smlouvy, na kterých je dnešní Evropská unie vystavěna. Dle povahy dokumentů lze za primární prameny považovat především následující smlouvy: Pařížská smlouva zřizující Evropské společenství uhlí a oceli; Římská smlouva (pro přehlednost označovaná jako Římská smlouva I.) zřizující Evropské hospodářské společenství; Římská smlouva (pro přehlednost označovaná jako Římská smlouva II.) zřizující Evropské atomové společenství; Úmluva o některých orgánech společných Evropským společenstvím; Smlouva o fúzi; První a druhá rozpočtová smlouva; První, druhá, třetí a čtvrtá smlouva o přístupu; Jednotný evropský akt a jako poslední je Amsterodamská smlouva. Spolu s výše uvedenými dokumenty jsou současně součástí primárního práva také další smlouvy a dohody. Tyto však již jen upravují vzájemné vztahy členských států navzájem. Obecně je proto označujeme jako mezistátní úmluvy a mezinárodní smlouvy.

Druhým odvětvím pramenů Evropské unie jsou následně prameny sekundárního práva, které se postupně vytvářejí a upravují dle aktuální potřeby fungování Evropské unie a vzájemné kooperace členských států. Obecně lze shrnout tyto dokumenty jako nařízení, rozhodnutí, směrnice, doporučení a stanoviska.

⁵⁰STEHLÍK, V., HAMUĚÁK, O., PETR, M. *Právo Evropské unie: Ústavní základy a vnitřní trh*. 1. vyd. Praha: Leges, 2017, ISBN 978-80-7502-277-6, s. 74.

Unijní právo není tvořeno jen primárními a sekundárními prameny, byť jsou v jistých směrech klíčové. V rámci unijního práva působí i doplňkové prameny. Jedná se především o obecné zásady unijního práva a vnější mezinárodní smlouvy, které jsou uzavírány mezi Evropskou unií a nečlenskými státy.

5 Dělbba moci

Dělbba moci představuje rozdělení pravomocí a odpovědnosti mezi orgány veřejné moci. Hlavním cílem principu dělby moci je snaha zamezit koncentraci moci u některého z orgánů, a tím umožnit tuto moc zneužít. Za hlavního představitele dělby moci je pokládán Charles Montesquieu, který dělbu moci přejal od Johna Locka, nicméně následně jeho teorii dále rozpracoval a podrobněji zanalyzoval. John Locke ve svých teoriích dělbu moci rozděluje především na moc výkonnou a zákonodárnou. Charles Montesquieu následně k Lockově myšlence přidává ještě další odvětví, a to moc soudní. Soudní moc si Montesquieu představoval jako speciálně utvořenou moc, jež má povinnost dohlížet dodržování zákonů ve společnosti. Soudci byli povinni držet se výhradně zákonné úpravy, neboť z jejich pozice sloužili soudci v mezích zákonů lidem, a tudíž zde byli pro potřeby občanů a nikoliv jako ztělesnění vyšší moci nad ostatními občany. Specificky pak Montesquieu stanovuje právo na určování daně. Obecně lze stanovování daní zahrnout do zákonodárné činnosti. V případě, kdy se však stanovovaly daně s účinností na jeden rok, byl nezbytný souhlas moci výkonné. Od klasického a nyní lze i říci „moderního“ pojetí, jak ho známe dnes, se Montesquieuova teorie nijak zvlášť neodlišuje. Podstatné však je, že to je právě Charles Montesquieu, kdo je pokládán za hlavního představitele teorie dělby moci.

Dnešní obecná úprava se od té Montesquieuovi nijak výrazně neodlišuje, a tudíž se i nadále uplatňuje trojí rozdělení moci uvnitř státní struktury:

- Moc zákonodárná (legislativa)
- Moc výkonná (exekutiva)
- Moc soudní (justice)

Evropská unie vytvořila pro řádné vedení celé organizace speciální orgány, které nedodržují dělbu moci dle národního systému, který je výše popisován, a kde je dělba mocí rozdělena na zákonodárnou, výkonnou a soudní. V rámci Evropské unie

došlo ke zřízení příslušných orgánů, které mají dělbu moci vzájemně mezi sebou provázanou, a jejich výkon je tak vzájemně propojen. Členy některých orgánů jsou přitom členové z každého členského státu, který je součástí Evropské unie, čímž je současně zajištěna rovnost členských států v přístupu k výkonu svých práv. Konkrétní podobu dělby pravomocí mezi členskými státy a Evropskou unií stanovují zakládající smlouvy. Toto ustanovení je založeno na principu svěření pravomocí členských států do dispozic Evropské unie. V souvislosti s nutností zajištění garance právní jistoty členským státům jsou pravomoci Evropské unie formulovány v úvodních ustanoveních Smlouvy o fungování Evropské unie⁵¹. Pravomoci Evropské unie byly tak rozděleny do několika kategorií⁵²:

- Pravomoc výlučná
- Pravomoc sdílená
- Pravomoc koordinační
- Pravomoc podpůrná

V rámci utváření Evropské unie došlo v rámci jejího vývoje k vytvoření základní institucionální struktury Evropské unie. Tato struktura byla vytvořena ze tří hlavních orgánů, kterým byla a nyní i je svěřena komplexní rozhodovací činnost a současně také legislativní proces. Jednalo se o orgány: Evropský parlament, Rada a Evropská komise. Spolu s vývojem tak následně docházelo k postupnému dotváření institucionálního rámce a vznikaly tak i další doplňkové orgány. Výrazné proměny dostal institucionální rámec Evropské unie po přijetí Lisabonské smlouvy. Na základě této smlouvy došlo k zefektivnění fungování jednotlivých orgánů a v souvislosti s požadavkem prohlubování integrace v Evropské unii tak došlo k posílení vlivu jednotlivých orgánů a utvrzení jejich pravomocí.

⁵¹ Smlouva o fungování Evropské unie, články 2 – 6.

⁵² TOMÁŠEK, M., TÝČ, V. a kol. *Právo Evropské unie*. 2. aktualizované vyd. Praha: Leges, 2017, ISBN 978-80-7502-184-7, s. 153.

Hlavní výjimku v rámci tohoto institucionálního rámce představuje moc soudní, která je striktně od ostatních mocí oddělena, a její výkon je tak zcela totožný s mocí soudní v rámci národního uspořádání.

5.1 Zákonodárná moc

Jednou ze základních tří složek státní moci je moc zákonodárná. Tato moc opravňuje předem dané orgány k vydávání zákonů. Každý stát má svůj legislativní proces, na jehož základě dochází k vytváření a následnému schvalování zákonů. V České republice je k těmto úkonům oprávněn Parlament České republiky. Parlament České republiky je složen ze dvou komor – Poslanecké sněmovny a Senátu. V rámci Českého právního řádu není zákonodárce nijak výjimečně omezen při vydávání zákonů a může tak činit napříč všemi právními odvětvími.

V rámci Evropské unie tuto moc vykonávají na základě článku 14 odst.1 a článku 16 odst. 1 Smlouvy o Evropské unii, společně Evropský parlament a Rada. Současně se také na výkonu legislativní funkce podílí i Evropská komise, která pro Radu vypracovává návrhy legislativních aktů. „*Evropský parlament vykonává společně s Radou legislativní a rozpočtovou funkci. Vykonává funkce politické kontroly a konzultace v souladu s podmínkami stanovenými Smlouvami. Volí předsedu Komise.*“⁵³; „*Rada vykonává společně s Evropským parlamentem legislativní a rozpočtovou funkci. Vykonává funkce vymezování politik a koordinace v souladu s podmínkami stanovenými Smlouvami.*“⁵⁴; „*Nestanoví-li Smlouvy jinak, mohou být legislativní akty Unie přijaty pouze na návrh Komise, Ostatní akty se přijímají na návrh Komise, pokud tak Smlouvy stanoví.*“⁵⁵

„*Evropský parlament může většinou hlasů všech svých členů požádat Komisi, aby předložila vhodný návrh ve věcech, u nichž má za to, že je k provedení Smluv*

⁵³ Smlouva o Evropské unii, článek 14 odst. 1.

⁵⁴ Smlouva o Evropské unii, článek 16 odst. 1.

⁵⁵ Smlouva o Evropské unii, článek 17 odst. 2.

*potřeba aktu Unie. Pokud Komise návrh nepředloží, sdělí Evropskému parlamentu důvody.*⁵⁶

5.2 Výkonná moc

Výkonná moc představuje zajištění funkčního rámce uvnitř státní struktury, a to jak po stránce administrativní, tak i po stránce vnitřního řízení státu. Tyto orgány moci výkonné jsou státní úřady, které zajišťují fungování v rámci státní správy.

V České republice reprezentují moc výkonnou především prezident a vláda. Tyto orgány jsou stanoveny a blíže upraveny ústavou. V Ústavě České republiky je moc výkonná konkretizována v hlavě třetí.⁵⁷

- Prezident je hlavou státu a hlavním reprezentantem státu a jeho občanů. V rámci jeho úřadu mu jsou svěřeny některé rozhodující pravomoci, především pak ve jmenování a odvolávání některých úřadů.
- Vláda představuje vrcholný orgán moci výkonné, jenž je složen z předsedy vlády, místopředsedů a ministrů všech resortů.

Vrcholným orgánem moci výkonné v rámci Evropské unie je Evropská komise. *„Komise podporuje obecný zájem Unie a k tomuto účelu činí vhodné podněty. Zajišťuje uplatňování Smluv a opatření přijatých orgány na jejich základě. Pod kontrolou Soudního dvora Evropské unie dohlíží na uplatňování práva Unie. Plní rozpočet a řídí programy. Vykonává koordinační, výkonné a řídicí funkce v souladu s podmínkami stanovenými Smlouvami. S výjimkou společné zahraniční a bezpečnostní politiky a dalších případů uvedených ve Smlouvách zajišťuje vnější zastupování Unie. Činí podněty k přijímání jednoletých a víceletých programů Unie*

⁵⁶ Smlouva o fungování Evropské unie, článek 225 (bývalý článek 192 druhý odstavec Smlouvy o ES).

⁵⁷ Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů, článek 54 - 80.

s cílem dosáhnout interinstitucionálních dohod.“⁵⁸ Současně je však výkonná pravomoc svěřena i Radě a Evropské radě.

5.3 Soudní moc

V rámci každého členského státu je utvořen národní systém dělby moci, jehož výraznou součástí je i moc soudní. Každý členský stát má přitom soudní moc vystavenou odlišně, a to již s ohledem na pravomoci jednotlivých soudců, nebo s ohledem na soudní stupně a možnosti opravných prostředků. V rámci České republiky je soustava obecných soudů vystavena dle čtyř článkové soustavy, a to následovně:

- Okresní soudy, které jsou považovány za soudy prvního stupně, pokud zákon nestanoví jinak. Tyto soudy jsou obecně označovány jako okresní, v Brně se označuje jako městský a v Praze jako obvodní.
- Krajské soudy jsou odvolací instancí pro spory, kdy soudem první instance byly soudy okresní. V případech stanovených zákonem mohou soudy krajské vystupovat i jako soudy první instance. V rámci Prahy jsou krajské soudy označovány jako městské.
- Vrchní soudy jsou soudy druhého stupně v případech, kdy spor byl v první instanci řešen před soudem krajským.
- Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud jsou označovány za vrchol obecného soudnictví. Tyto soudy řeší mimořádné opravné prostředky v případech, které jsou stanoveny zákonem.

Mimo soustavu obecných soudů pak stojí Ústavní soud. Tento soud byl speciálně vytvořen a má omezené spektrum působnosti, které se výhradně soustřeďuje na ochranu ústavnosti a některé další úkony. Ústavní soud neslouží jako možná poslední instance v rámci řízení. Rozhodování sporu před Ústavním soudem

⁵⁸ Smlouva o Evropské unii, článek 17 odst. 1.

je v některých případech zcela poslední možností, jak se domoci svého zákonného práva před národními soudy.

Soudní moc v Evropské unie je jako jediná striktně oddělena a její výkon náleží výhradně Evropskému soudnímu dvoru. „*Soudní dvůr Evropské unie se skládá ze Soudního dvora, Tribunálu a specializovaných soudů. Zajišťuje dodržování práva při výkladu a provádění Smluv.*“⁵⁹ V rámci evropského prostoru byla zřízena speciální soudní soustava, jejíž hlavní funkcí je dohled nad dodržováním unijního práva. Tato soustava se označuje jako Soudní dvůr Evropské unie a je složena ze Soudního dvora, Tribunálu a specializovaných soudů.⁶⁰

5.4 Orgány Evropské unie

Orgány Evropské unie jsou taxativně vymezeny v primárním pramenu Evropské unie, kterým je Smlouva o Evropské unii. Konkrétně v článku 13 je vymezeno všech 7 hlavních orgánů Evropské unie:

„Článek 13

1. Unie má institucionální rámec, jehož cílem je podporovat její hodnoty, sledovat její cíle, sloužit jejím zájmům, zájmům jejích občanů a zájmům členských států, jakož i zajišťovat soudržnost, účinnost a kontinuitu jejích politik a činností.

Orgány Unie jsou: —Evropský parlament, — Evropská rada, — Rada, — Evropská komise (dále jen „Komise“), — Soudní dvůr Evropské unie, — Evropská centrální banka, — Účetní dvůr.“⁶¹

Pro účely této diplomové práce budou podrobněji popsány jen některé orgány Evropské unie, které se přímo podílejí na výkonu moci v rámci Evropské unie.

⁵⁹ Smlouva o Evropské unii, článek 19 odst. 1.

⁶⁰ Smlouva o Evropské unii, článek 19 odst. 1.

⁶¹ Smlouva o Evropské unii, článek 13 odst. 1.

5.4.1 Evropský parlament

Evropský parlament představuje orgán Evropské unie v rámci unijního práva, který provádí kontrolu a spolupodílí se na přijímání právních předpisů Evropské unie, podílí se společně s Radou na rozpočtovém řízení, spolupodílí se na schvalování vnějších dokumentů Evropské unie a volí představitele Evropské unie. Na základě přijetí Maastrichtské smlouvy bylo Evropskému parlamentu přiznáno oprávnění obrátit se na Komisi s předložením legislativního návrhu.

Evropský parlament je tvořen poslanci ze všech členských zemí Evropské unie, kteří jsou voleni na dobu 5 let, momentálně v Evropském parlamentu zasedá celkem 751 poslanců. V rámci legislativního postupu se parlament spolupodílí tak, že vyslovuje nezávazná vyjádření, nebo se v některých významných případech požaduje stanovisko parlamentu, které představuje závazný názor parlamentu, jenž následně působí jako ratifikace. Cílem Evropského parlamentu je hájení zájmů evropských občanů

5.4.2 Evropská komise

Evropská komise představuje hlavní výkonný orgán. Evropská komise má dále také iniciativní a kontrolní pravomoci. V rámci Evropské komise je volen předseda a do jednotlivých resortů jsou zvoleni komisaři z členských států na funkční období 5 let. Hlavními úkoly Evropské komise je ochrana nadnárodních zájmů a udržování mezinárodních vztahů. Evropská komise má legislativní iniciativu, neboť má právo přijímat a měnit právní rámec Evropské unie, a dále je jí svěřeno oprávnění předkládat Evropskému parlamentu a Radě EU návrhy zákonů. Společně s Účetním dvorem odpovídá Evropská komise za kontrolu a správu rozpočtu Evropské unie, s čímž je spojena i spolupráce s členskými státy. Evropské komisi se také přezdívá „strážkyně smluv“, protože je také odpovědná za dodržování právního rámce členskými státy. V případech, kdy by byl zjištěn rozpor, je oprávněna spolu se Soudním dvorem Evropské unie činit kroky ke zjednáni

nápravy. Obdobně jako u kontroly dodržování smluv je Evropská komise nadána i pravomocí vyjednávat nové smluvní vztahy s ostatními zeměmi.

5.4.3 Rada

Obdobně se také Rada označuje jako Rada ministrů, či Rada Evropské unie. Radu utvářejí reprezentanti vlád členských států, kdy každý z ministrů zastupuje členskou zemi. Rada působí jak v legislativním procesu, tak i v rámci moci výkonné. Rada je nestálý orgán, který funguje na rotačním principu, čili se její předsednictví pravidelně po 6 měsících obměňuje. Předsednictví je předem stanovené a vždy je nezbytné dodržet jistou míru kooperace mezi předchozím a následujícím předsedajícím tak, aby byla zajištěna plnohodnotná kontinuita. Na základě tohoto orgánu mají všechny členské státy přímou možnost projevit své zájmy v rámci Evropské unie, neboť v období předsednictví tyto státy své zájmy reprezentují. „*K návrhům legislativních opatření sice nemá přímé pravomoci, protože stejně jako další orgány musí o vypracování konkrétního aktu požádat Komisi, může ale za určitých okolností vystupovat také jako mezivládní fórum členských zemí.*“⁶²

5.4.4 Evropská rada

Evropská rada není klasickým orgánem Evropské unie. Utvářena je z vrcholných představitelů členských států, které následně řídí zvolený předseda. V rámci svého působení v Evropské unii se podílí na politickém vedení a představuje tak vrcholný politický orgán Evropské unie. Úkolem Evropské rady je poskytování podnětů k rozvoji Evropské unie a stanovuje politickou vizi Evropské unie. Evropská rada nevykonává legislativní funkci a není tak nijak zapojena do přijímání a úpravy legislativních aktů Evropské unie.

⁶² FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. *Evropská unie*. 3. aktualizované, rozšířené a doplněné vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2018, ISBN 978-80-7325-450-6, S. 258.

5.5 Soudní dvůr Evropské unie

Na úrovni Evropské unie působí soustava soudů, která je souhrnně označována jako Soudní dvůr Evropské unie⁶³. Soudní dvůr Evropské unie je utvářen ze Soudního dvora⁶⁴, Tribunálu a specializovaných soudů⁶⁵. Tato soudní soustava dozoruje dodržování práva v rámci Evropské unie, zcela odpovídá za ucelenost aplikace práva Evropské unie a za jeho jednotný výklad v rámci svých rozhodnutí. Jak již bylo výše konstatováno, soudní soustava Evropské unie je rozdělena. Soudní dvůr tak plní primárně úlohu soudu řešící především výklad evropského práva a Tribunál plní funkci pomocného soudu, který byl po svém vzniku označován jako „Soud první instance“, po přijetí Lisabonské smlouvy se nově označuje jako „Tribunál“. Nutnost založení „pomocného“ soudu spočívala především ve snaze ponížít zatíženost Soudního dvora, která se s postupným vývojem a rozšiřováním Společenství stávala neúnosnou.

„Soudní dvůr předložil argumenty ve prospěch zřízení pomocného soudu, které členské státy akceptoval v člancích 4,11, a 26 JEA. Pomocný soud byl pod názvem Soud první instance založen rozhodnutím Rady z 24. října 1988, [...]“⁶⁶

Soudní dvůr Evropské unie má oprávnění rozhodovat spory na úrovni Evropské unie, nezasahuje do pravomocí obecných soudů uvnitř členských států.

5.5.1 Soudní dvůr

Soudní dvůr představuje nejvyšší soudní instanci Evropské unie. V čele stojí předseda a vždy jeden soudce z každého členského státu. Celkem je tedy Soudní dvůr Evropské unie složen z 28 soudců, kteří jsou jmenováni na dobu 6 let. O jejich

⁶³ Soudní dvůr Evropské unie se zkráceně označuje také jako SDEU.

⁶⁴ Soudní dvůr se zkráceně označuje také jako SD.

⁶⁵ Smlouva o Evropské unii, článek 19.

⁶⁶ FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. *Evropská unie*. 3. aktualizované, rozšířené a doplněné vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2018, ISBN 978-80-7325-450-6, S. 459.

jmenování rozhodují vlády členských států. Volba soudců probíhá každé 3 roky, kdy dojde k pravidelné obměně poloviny soudců. Mezi sebou si soudci následně zvolí svého předsedu na období 3 let. Soudci musí pro výkon své funkce splňovat zákonné podmínky pro výkon soudnictví v členském státu, ze kterého pocházejí, dále je nezbytné zaručovat odbornost, nezávislost a nestrannost. Soudní dvůr Evropské unie primárně zkoumá legalitu jednotlivých aktů v rámci unie a současně také kontroluje dodržování povinností ze stran členských států tak, aby byl zajištěn zcela nerušený výkon evropského práva.

„Soudní dvůr zasedá v senátech nebo ve velkém senátu v souladu s pravidly, která pro to stanoví statut Soudního dvora Evropské unie. Stanoví-li tak statut, může Soudní dvůr zasedat též v plénu“⁶⁷ To, v jakém uspořádání bude zasedáno rozhoduje předseda soudu. S ohledem na vysokou zátíženost a nedostatek volných kapacit, je většina případů Soudního dvora rozhodována v senátech. Významné a závažné kauzy jsou pak projednávány plénem, které jim tak má možnost soustředit svou pozornost.⁶⁸

5.5.2 Tribunál a specializované soudy

Tribunálu přísluší rozhodování ve věcech v prvním stupni, které jsou vymezeny ve Smlouvě o fungování Evropské unie.

„Tribunál je příslušný rozhodovat v prvním stupni ve věcech uvedených v člancích 263, 265, 268, 270 a 272 s výjimkou těch, které jsou v působnosti některého specializovaného soudu zřízeného na základě článku 257 nebo které statut vyhrazuje Soudnímu dvoru. Statut může stanovit, že Tribunál je příslušný i pro jiné věci.“⁶⁹

⁶⁷ Smlouva o Evropské unii, článek 251 (bývalý článek 222 Smlouvy o ES).

⁶⁸ FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. *Evropská unie*. 3. aktualizované, rozšířené a doplněné vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2018, ISBN 978-80-7325-450-6, s. 459.

⁶⁹ Smlouva o fungování Evropské unie, článek 256 (bývalý článek 225 Smlouvy o ES).

Volba soudců do Tribunálu probíhá obdobně jako tomu je s ustanovením soudců do Soudního dvora. Především musí být zvolen soudce z každého členského státu. Který splňuje zákonem stanovené povinnosti pro výkon své funkce.

Proti rozhodnutí Tribunálu je následně přípustné odvolání, a to za podmínek, které jsou stanoveny Statutem. Odvolacím soudem by následně byl Soudní dvůr.⁷⁰ Tribunál plní též funkci odvolacího soudu, a to v případech podaných opravných prostředků proti rozhodnutí specializovaných soudů.

V rámci soudní soustavy Evropské unie a na základě Smlouvy o Evropské unii v článku 19 je umožněné zřízovat také specializované soudy. Tyto soudy jsou speciální svým konkrétním zaměřením projednávaných záležitostí. Příkladem specializovaného soudu byl Soud pro veřejnou službu, který byl zrušen a veškeré jeho kompetence přešel Tribunál.

„O takových soudech se uvažovalo zejména v oblasti duševního vlastnictví, přesněji řečeno v oblasti práva ochranných známek a patentů. Žádný takový soud však nebyl doposud zřízen, když pomineme Soud pro veřejnou službu, který rozhodoval zaměstnanecké spory.“⁷¹

⁷⁰ Smlouva o fungování Evropské unie, článek 256 (bývalý článek 225 Smlouvy o ES).

⁷¹ TOMÁŠEK, M., TÝČ, V. a kol. *Právo Evropské unie*. 2. aktualizované vyd. Praha: Leges, 2017, ISBN 978-80-7502-184-7, s. 377.

6 Kooperace dvou právních řádů

Aby bylo možné zajistit úspěšnou kooperaci dvou právních řádů, je nezbytné upravit jejich hierarchickou strukturu tak, aby nedocházelo ke kolizím právních norem, a v případech, kdy by možná kolize hrozila, je nutné mít zajištěné řešení tohoto možného konfliktu, tzn. mít předem stanoveno, která právní norma bude mít v daném případě přednost. V českém právním řádu je uspořádání českého právního řádu a právem mezinárodním, či právem unijním, upraveno přímo v Ústavě České republiky.

6.1 Hierarchické uspořádání právních norem

Klasifikace právních norem je založena na jejich specifickém třídění dle různých kritérií. Nejzákladnějším kritériem, dle kterého se následně hierarchicky právní normy uspořádají, je právní síla normy. Právní síla představuje specifickou důležitost, která je právnímu předpisu při jeho vytváření udělena.

„V průběhu tisíciletí lidská kultura v oblasti právního myšlení vytvořila rozmanité myšlenkové typy, resp. druhy právních norem jakožto nástrojů právní regulace, ty se pak podle zvoleného hlediska třídí podle svého postavení (úlohy) v systému právní regulace, podle rozsahu upravovaných vztahů, způsobu vyjádření obsahu normy, její struktury, aplikované právně normativní modality, vztahů vůle adresátů a dispozice právní normy atd.“⁷²

6.1.1 Hierarchické uspořádání uvnitř státu

Hierarchické uspořádání právních norem je předurčeno dle kritérií právní síly jednotlivých norem. Právní síla představuje vlastnost normy, jež předurčuje její umístění v rámci právního řádu daného státu. Právní síla normy se určuje dle

⁷² KNAPP, V. *Teorie práva*. 1 vyd. Praha: Vydavatelství a nakladatelství C.H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-028-1, s. 156.

primárního záměru zákonodárce, nebo dle postavení normotvorného orgánu, který normu vydává.

Na samém vrcholu pomyslné pyramidy právních norem stojí ústavní zákony, které musí být v souladu s mezinárodním právem. Toto pravidlo je zakotveno v ust. čl. 10 zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky, ve znění pozdějších předpisů: „*Vyhlášení mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.*“⁷³.

Ústavní zákony je možné měnit, či rušit výhradně normou stejné právní síly, nebo také ústavními zákony. Pod úroveň mezinárodních smluv a ústavních zákonů jsou dále zákony a zákonná opatření Senátu. Na nižší úrovni jsou dále v hierarchickém uspořádání právních norem postaveny sekundární právní předpisy, kterými jsou myšleny podzákonné a prováděcí předpisy. Za tyto předpisy jsou považovány především nařízení vlády, vyhlášky správních úřadů a nařízení obcí a krajů. Na nejnižší úrovni hierarchického uspořádání pak zaujímají svou pozici obecně závazné vyhlášky v samostatné působnosti obcí a krajů.

Všechny přijímané normy musí být v rámci hierarchického uspořádání v naprostém souladu s normami, které mají vyšší právní sílu.

6.1.2 Hierarchické uspořádání právních norem v rámci Evropské unie

Obdobně jako vnitrostátní právní řád existuje i v rámci Evropské unie jisté hierarchické uspořádání právních norem. Právní řád Evropské unie je rozčleněn do dvou hlavních skupin, a to na primární právo a na právo sekundární.

⁷³ Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů, článek 10.

Primární právo představuje samotný ústavní základ práva Evropské unie. Toto právo je založeno na právu smluvním. Primární právo je složeno z několika smluv, kterou Evropskou unii jako takovou utvářejí a upravují základní otázky jejího fungování. Zmiňovanými smlouvami jsou především Smlouva o fungování Evropské unie; Smlouva o Evropské unii; protokoly a akty členských států, které vymezují přistoupení k Evropské unii.

V rámci sekundárního práva je pak hierarchie rozdělena rovnoměrně na akty, které jsou vydávány orgány Evropské unie. Především se jedná o nařízení, směrnice, doporučení, stanoviska a rozhodnutí některých orgánů.

6.2 Součinnost právních řádů

Evropská unie má vlastní právní řád, jenž označujeme za unijní právo, jinak také právo Evropské unie. Toto autonomní právo je samostatným právním řádem, které je aplikováno na veškeré orgány Evropské unie, členské státy a potažmo na jeho občany. Právě zde je možné objevovat jisté konflikty střetů norem, a tudíž i střetů právních řádů. Unijní právo má specificky vymezené výsostné postavení v rámci ostatních systémů. Mezinárodní smlouvy, na nichž je Evropská unie vystavena, tudíž předpokládají jistý transfer vnitrostátní suverenity ve prospěch Evropské unie.

„Právo společenství má dva charakteristické rysy: je to přímá použitelnost a přednost. Přímou použitelností rozumíme nejen to, že se norma Evropského společenství automaticky začleňuje do vnitrostátního právního řádu členských států (bez jakékoliv recepce či transformace), ale i to, že příslušník kteréhokoliv členského státu Evropské unie bude moci požádat stát (nebo soudce), aby na něho (na jeho případ) bylo uplatněno právo Evropského společenství. Přednost znamená

nadřazenost práva Společenství nad právem národním, ať je úroveň národní normy, která by proti němu mohla být postavena, jakákoliv. ⁷⁴

Před vstupem kandidátského státu do Evropské unie je proto zapotřebí zajistit kooperaci obou právních řádů, jak unijního, tak i vnitrostátního, a zajistit tak ideální podmínky po působení a realizaci unijního práva. Za účelem vzájemné kooperace musely proto všechny kandidátské státy přijmout výrazná opatření, která se dotýkali jejich nejvýznamnějších právních norem, a to jejich ústav. V rámci ústav byla přijata jistá opatření, jež se pokoušela zajistit předcházení případným konfliktům, a tudíž se do jednotlivých ústav včlenilo opatření, které zajišťuje přednost unijního práva před vnitrostátním.

V případě, že se kandidátský stát dobrovolně smluvně zaváže vzdát se některých svých kompetencí k rozhodovací činnosti jiného orgánu, v tomto případě orgánům Evropské unie, neznámá to, že tento stát již nadále nebude suverénní.

„Suverenita je tedy zachována, může-li suverén své svrchované kompetence nejen někomu odevzdat, ale i svým rozhodnutím se jich znovu ujmout.“ ⁷⁵

Aby se Česká republika mohla stát členským státem Evropské Unie, bylo nutné přijmout jisté změny Ústavy České republiky (zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů) tak, aby právní pořádek byl v souladu s podmínkami, které stanovuje právo Evropské unie. Především se jednalo o včlenění ustanovení, která pojednávají o aplikační přednosti unijního práva před právem národním.

⁷⁴ PAVLÍČEK, V. a kol. *Suverenita a evropská integrace: K ústavněprávním souvislostem vstupu České republiky do Evropské Unie*. 1 vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Právnická fakulta, 1999. ISBN 80-85889-24-2, s. 133.

⁷⁵ PAVLÍČEK, V. a kol. *Suverenita a evropská integrace: K ústavněprávním souvislostem vstupu České republiky do Evropské Unie*. 1 vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Právnická fakulta, 1999. ISBN 80-85889-24-2, s. 42.

Ústavním zákonem č. 395/2001 Sb., který se mění ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů, obecně označovaných jako Euronovela Ústavy ČR, došlo především k těmto změnám Ústavy České republiky:

Došlo k výraznému upravení článku 10, Ústavy, jenž byl rozšířen o mezinárodní smlouvy, ke kterým dal Parlament souhlas. Za článek 10, Ústavy, byly vloženy další 2 články označené jako článek 10 a, Ústavy, upravující přesun některých pravomocí na mezinárodní organizace, a článek 10 b, Ústavy, který upravuje povinnost vlády vůči Parlamentu v otázkách vyplývajících z členství v mezinárodní organizaci.

„(1) Mezinárodní smlouvou mohou být některé pravomoci orgánů České republiky přeneseny na mezinárodní organizaci nebo instituci.

(2) K ratifikaci mezinárodní smlouvy uvedené v odstavci 1 je třeba souhlasu Parlamentu, nestanoví-li ústavní zákon, že k ratifikaci je třeba souhlasu daného v referendu.

Článek 10b

(1) Vláda pravidelně a předem informuje Parlament o otázkách souvisejících se závazky vyplývajících z členství České republiky v mezinárodní organizaci nebo instituci uvedené v čl. 10a.

(2) Komory Parlamentu se vyjadřují k připravovaným rozhodnutím takové mezinárodní organizace nebo instituce způsobem, který stanoví jejich jednací řády.

(3) Zákon o zásadách jednání a styku obou komor mezi sebou, jakož i navenek, může svěřit výkon působnosti komor podle odstavce 2 společnému orgánu komor.⁷⁶

⁷⁶ Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů, článek 10 a.

Současně také článek 39 odst. 4, Ústavy dostal výrazné změny ze „schválení mezinárodní smlouvy“ na označení „souhlas k ratifikaci“.

„(4) K přijetí ústavního zákona a souhlasu k ratifikaci mezinárodní smlouvy uvedené v čl. 10 a odst. 1 je třeba souhlasu třípětinové většiny všech poslanců a třípětinové většiny přítomných senátorů.“⁷⁷

Další zásadní změna byla následně zaznamenána v článku 49, Ústavy, jenž upravoval ratifikaci mezinárodních smluv.

„K ratifikaci mezinárodních smluv
a) upravujících práva a povinnosti osob,
b) spojeneckých, mírových a jiných politických,
c) z nichž vzniká členství České republiky v mezinárodní organizaci,
d) hospodářských, jež jsou všeobecné povahy,
e) o dalších věcech, jejichž úprava je vyhrazena zákonu,
je třeba souhlasu obou komor Parlamentu.“⁷⁸

Rovněž došlo k upřesnění článku 52, Ústavy, kde došlo ke konkretizaci náležitostí pro platnost a pro použitelnost zákonů a mezinárodních smluv.

„(1) K platnosti zákona je třeba, aby byl vyhlášen.
(2) Způsob vyhlášení zákona a mezinárodní smlouvy stanoví zákon.“⁷⁹

Výrazná změna čekala také na oblast soudnictví. V rámci Ústavního soudu došlo ke změně okruhu aktů, kterými je nadále soudce vázán, dále došlo k přidání formulace a doplnění zcela nového článku 88 odst. 2, Ústavy, upravující vázanost v rozhodnutích Ústavního soudu.

⁷⁷ Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů, článek 39 odst. 4.

⁷⁸ Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů, článek 49.

⁷⁹ Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů, článek 52.

„(2) Soudci Ústavního soudu jsou při svém rozhodování vázáni pouze ústavním pořádkem a zákonem podle odstavce 1.“⁸⁰

Obdobně jako u vázanosti ústavních soudců bylo myšleno i na soudce obecných soudů, a tudíž byl pozměněn i článek 95 pojednávající právě o vázanosti obecných soudců.

„(1) Soudce je při rozhodování vázán zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu; je oprávněn posoudit soulad jiného právního předpisu se zákonem nebo s takovou mezinárodní smlouvou.“

(2) Dojde-li soud k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem, předloží věc Ústavnímu soudu.“⁸¹

6.3 Občanství

Občanství představuje státní příslušnost občana k danému státu. Občanství představuje stabilní právní vztah mezi státem a občanem. Tento vztah je v rámci každého státu podrobně upraven a vázán zákonem. Občanství vzniklo s postupným vývojem moderního práva a mezinárodního práva veřejného. Primárním zájem státu je vytvoření homogenního celku a jeho následná ochrana. Práva občana jsou pevně zakotvena v zákoně č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

Občanství se váže výlučně k fyzickým osobám. Tento právní vztah vzniká a je nezrušitelný. Vznikem občanství vznikají pro obě strany, tj. pro stát i pro občana, vzájemná práva a povinnosti. Občan státu má právo na zajištění ochrany ze strany státu a současně má také povinnosti plné věrnosti a loajality vůči státu. Stěžejním zákonem pojednávajícím o státním občanství je zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁰ Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů článek 88 odst. 2.

⁸¹ Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů, článek 87 a článek 88 odst. 95.

6.3.1 Občan státu

Státní občanství je právním vztahem vzniklý mezi každým jednotlivcem a daným státem. Tento právní vztah zajišťuje každému občanovi výsady, které je oprávněn vůči danému státu uplatňovat. Především se jedná o pasivní a aktivní volební právo, právo zdržovat se na státem vymezeném území a oprávnění požadovat po státu ochranu, jež je upravena zákonem. Spolu s vznikem práv, vznikají ale také každému občanovi státu jisté povinnosti, především se jedná o loajalitu vůči danému státu, či další zákonem stanovené povinnosti. Příkladem může být branná povinnost.

Občanství státu je obecně možné získat **narozením**, na základě zásady *ius sanguinis*⁸², neboli práva krve, nebo na základě zásady *ius soli*⁸³, neboli práva místa. Další možností zisku občanství je zisk na základě **naturalizace**. V tomto případě se jedná o administrativní právní postup. Tato možnost umožňuje zisk občanství osobám, které nemají na daném území pokrevní příbuzné a současně se na daném území nenarodili. Příkladem naturalizace může být uzavření sňatku, osvojení, nalezení apod. Posledním možným typem získání občanství je **opce**. Na základě opce je možné zvolit si své občanství, zpravidla se tak děje při rozdělování suverénního státu, nebo při změně suverénního státu.

6.3.2 Občan Evropské unie

Občanem Evropské unie se stává každý občan kandidátského státu automaticky po vstupu státu do unie. Smlouva o založení Evropského společenství ve svém čl. 17 poprvé zakotvuje občanství unie. Tato definice byla následně upravena a její přesné znění je nově stanoveno ve Smlouvě o fungování Evropské unie: „Zavádí se občanství Unie. Každá osoba, která má státní příslušnost členského státu, je občanem Unie. Občanství Unie doplňuje občanství členského

⁸² Zásada *ius sanguinis* zakládá právo na zisk občanství na základě pokrevní příbuznosti mezi jedinci daného státu.

⁸³ Zásada *ius soli* zakládá právo na zisk občanství na základě místa narození.

*státu, nenahrazuje je.*⁸⁴ V rámci dané definice lze občanství Evropské unie charakterizovat, jako občanství doplňkové. I nadále je primárním občanstvím občana vždy jeho národní občanství. „*Občanství nenahrazuje občanství členských států. Členské státy i nadále stanovují podmínky nabývání a pozbývání svého občanství a samy určují politiku naturalizace cizinců z řad občanů jiných členských stejně jako nečlenských států. Kromě toho platí, že Unie státoobčanské právo členských států nijak nesbližuje.*“⁸⁵

Jelikož Evropská unie není suverénním státním útvarem, nýbrž jen organizací, není možné získat občanství v klasickém pojetí, jak je specifikováno výše. Občanství Evropské unie proto není možné zcela srovnávat se státním občanstvím členského státu. Státní občanství členského státu má vždy vyšší váhu, naproti tomu občanství Evropské unie lze prakticky vnímat jen jako doplňkový pojem ke státnímu občanství členského státu.

Účelem evropského občanství je snaha posílit funkční vztah mezi občany členských států a Evropskou unií. Záměrem Evropské unie není vytvoření jednotného evropského národa. Ziskem evropského občanství jsou občanům zajištěna jakási „bonusová“ práva: aktivní i pasivní volební právo v evropském prostoru (tj. obecné volby a volby do orgánů Evropské unie); petiční právo; právo obrátit se na Evropského ombudsmana; právo diplomatické a konzulární ochrany; právo svobodného pohybu a pobytu po území Evropské unie.

⁸⁴ Smlouva o fungování Evropské unie, článek 20 odst. 1 (bývalý článek 17 Smlouvy o ES).

⁸⁵ TOMÁŠEK, M., TÝČ, V. a kol. *Právo Evropské unie*. 2. aktualizované vyd. Praha: Leges, 2017, ISBN 978-80-7502-184-7, s. 325.

7 Česká republika

Česká republika je členem Evropské Unie od roku 2004. V tomto roce přistoupily do Evropské Unie i některé další státy a je to doposud vnímáno za největší rozšíření od doby vzniku Evropské unie⁸⁶. Jednání předcházející přístupu České republiky do Evropské Unie započala v roce 1995⁸⁷, kdy byl možný vstup do Evropské unie předmětem projednávání vlády České republiky a následně dne 23. 01.1996 bylo oficiálně požádáno o vstup. Václav Klaus, tehdejší premiér České republiky, předal v Římě žádost o vstup spolu s memorandem⁸⁸. O dva roky později (1998) následně započala jednání o možném přístupu do Evropské Unie a dne 16.04.2003 byla v Aténách tehdejším prezidentem České republiky, Václavem Klausem, a premiérem České republiky, Vladimírem Špidlou, podepsána smlouva o přistoupení České republiky do Evropské unie. Počínaje dnem 01.05.2004 se tak Česká republika stala členským státem Evropské Unie spolu s dalšími státy.

7.1 Vývoj v rámci EU

Česká republika se stala členským státem Evropské unie s účinností ke dni 01.05.2004. Od té doby až doposud došlo k výraznému upevnění vlivu v rámci unie. V prvním pololetí roku 2009 předsedala Česká republika v Radě EU. Členstvím v Evropské unii bylo České republice zajištěno bonusů, které jsou s členstvím spojeny, ať již přímo, nebo následně nepřímo vplynuly. Především se jedná o obchodní oblast - upevnění mezinárodní obchodní pozice spolehlivého partnera pro obchodní styk; zajištění volného pohybu osob a služeb, a tím zajištění pohodlnějšího obchodování; zisk mnohamilionových dotací z evropských fondů a v neposlední řadě je České republice zajištěna bezpečnost.

⁸⁶ V roce 2004 vstoupily do Evropské Unie kromě České republiky také Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko a Slovinsko.

⁸⁷ viz. Usnesení Vlády České republiky ze dne 13.12.1995 č. 732 k žádosti České republiky o přijetí do Evropské unie.

⁸⁸ Memorandum představuje neformální záznam zachycující nějaké jednání, či stanovisko. Zpravidla tento dokument doprovází oficiální listinu a stručně shrnuje předešlé jednání, či poskytuje podklad pro další jednání v téže věci.

Česká republika se spolupodílí na fungování Evropské unie také prostřednictvím svých zástupců: V Radě Evropské unie má při hlasování k dispozici celkem 12 hlasů; v rámci Evropského parlamentu si pak Česká republika volí svých 21 poslanců. Od roku 2014 působí v úřadu eurokomisařky Věra Jourová⁸⁹.

7.2 Spory mezi Soudním dvorem Evropské unie a Ústavním soudem

Soudní dvůr Evropské unie má velký význam pro pojetí suverenity. Jeho zřízením a následně přijetím patřičných opatření vůči členským státům bylo zajištěno, že tento soud má zcela rozhodující význam v rámci soudní praxe a při rozhodování sporů, které jsou v rozporu s právem Evropské unie.

Ústavní soudy nejsou přímo vázány rozhodovací činností Soudního dvora Evropské unie, neboť se jedná o zcela odlišné uskupení soudních institucí. Ústavní soudy podléhají národní úpravě a jejich hlavní úlohou je chránit práva garantovaná ústavou a ochraňovat ústavu jako celek. V rámci evropského prostoru nepůsobí tedy Soudní dvůr Evropské unie jako další odvolací instance. Jeho úlohou je kontrola dodržování unijního práva členskými státy. Evropské soudy mají však důležitý vliv na samotnou rozhodovací činnost soudů ústavních, neboť výrazně ovlivňují svou rozhodovací činností na evropské úrovni také některé spory projednávané národními soudy. Národní soudy jsou povinny pokládat předběžné otázky v případě patrného rozporu s unijním právem, či zřejmé nejasnosti výkladu unijního práva a tím se tak spolupodílí na vytváření jisté rozhodovací propojenosti práva národního s právem unijním. Toto opatření zajišťuje komplexní ochranu subjektivních práv vyplývajících z unijního práva. Předběžná otázka je upravena článkem 267 Smlouvy o fungování Evropské unie:

⁸⁹ Mgr. et Mgr. Věra Jourová je česká právnička, podnikatelka a politička za hnutí ANO. Narodila se v roce 1964. Během svých studií získala dva vysokoškolské tituly. Od listopadu roku 2014 působí v orgánu Evropské unie jako eurokomisařka pro spravedlnost, ochranu spotřebitelů a otázky rovnosti pohlaví.

„Soudní dvůr Evropské unie má pravomoc rozhodovat o předběžných otázkách týkajících se: a) výkladu smluv, b) platnosti a výkladu aktů přijatých orgány, institucemi nebo jinými subjekty Unie.“⁹⁰

Právě samotné rozdělení rozhodovacích pravomocí mezi národní (=vnitrostátní) soudy a soudy unijní má stěžejní význam pro pochopení vzájemné propojenosti obou právních řádů. Článek 4 odst. 1 a článek 5 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii zakotvuje zásadu svěřených pravomocí, na jejímž základě je Evropská unie oprávněna činit některé závazné kroky ve vztahu k členským státům.

„V souladu s článkem 5 náležejí pravomoci, které nejsou Smlouvami Unii svěřeny, členským státům.“⁹¹

„Podle zásady svěřených pravomocí jedná Unie pouze v mezích pravomocí svěřených jí ve Smlouvách členskými státy pro dosažení cílů stanovených ve Smlouvách. Pravomoci, které nejsou Smlouvami Unii svěřeny, náležejí členským státům.“⁹²

S ohledem na pojetí suverenity je zcela nezbytné zaměřit se na úlohu ústavního soudu, který obecně má povinnost hájit a chránit ústavnost. Tato pozice Ústavního soudu stojí v České republice na samém vrcholu soudní organizace a ztělesňuje základní garanci a ochranu ústavních práv. Naproti tomu na druhé straně stojí Soudní dvůr Evropské Unie, který chrání zájmy Evropské unie a dohlíží na dodržování unijního práva. Na první pohled zcela harmonické fungování dvou klíčových institucí však vytváří jisté otázky v oblastech společných, které mají oba soudy ve svých kompetencích. Na základě smluvního ujednání České republiky s Evropskou unií je ústavní soud vázán rozhodnutími, která vysloví Soudní dvůr Evropské unie, byť není ve vztahu k Ústavnímu soudu v rámci hierarchického uspořádání jakkoliv nadřazen, neboť každý z těchto soudů je zařazen do zcela

⁹⁰ Smlouva o fungování Evropské unie, článek 267 (bývalý článek 234 Smlouvy o ES).

⁹¹ Smlouva o Evropské unii, článek 4 odst. 1.

⁹² Smlouva o Evropské unii, článek 5 odst. 2.

odlišného právního řádu. V rámci těchto úvah je nezbytné se vypořádat s eventuální nadřazeností práva unijního nad právem národním, jelikož suverenita a svrchovanost státu v rámci rozhodovací působnosti na svém vlastním území je v jistých směrech unijnímu právu podřízena.

7.2.1 Judikatura Soudního dvora Evropské unie

Při postupném dotváření podoby kooperace národního práva s právem unijním došlo k mnoha sporům, které vliv unijního práva na právu národním řešily. Svým obsahem a podstatou byly významný případ Van Gend en Loos z roku 1963. Zmiňovaný spor poukazoval na rozpor národního práva s právem unijním a judikoval princip přímého účinku právní normy. Obsahem tohoto původně nizozemského sporu mezi právnickou osobou, společností N.V. Algemene Transport - en Expeditie Onderneming van Gend & Loos, a nizozemskou daňovou správou. Spor se vedl o stanovení výše dovozního cla, kdy nizozemská vláda stanovovala dovozní clo o 5 % vyšší, než bylo dovozní clo stanovené Evropskou unií. Nizozemská společnost se odkazovala na ujednání článku 12 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství. *„V rámci použití této smlouvy, aniž jsou dotčena její zvláštní ustanovení, je zakázána jakákoli diskriminace na základě státní příslušnosti.“*⁹³ Nizozemský soud se obrátil na Evropský soudní dvůr s žádostí o vyložení článku 12 s ohledem na přímý účinek v Nizozemí. Evropský soudní dvůr potvrdil přímý účinek v souvislosti s článkem 12 a rovněž judikoval nadřazenost unijního práva nad právem národním. *„Z tohoto stavu věci je třeba vyvodit, že Společenství představuje nový právní řád mezinárodního práva, v jehož prospěch státy omezily, byť ve vymezených oblastech, svá suverénní práva a jehož subjekty nejsou jen členské státy, ale rovněž jejich příslušníci. Právo Společenství, nezávislé na zákonodárství členských států, tudíž nejen ukládá jednotlivcům povinnosti, ale je rovněž určeno k vytváření práv, která se jako taková stávají součástí jejich jmění. Tato práva vznikají nejenom tehdy, když to Smlouva výslovně stanoví, ale také v důsledku povinností, které Smlouva jasně stanoveným*

⁹³ Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství, článek 12 (bývalý článek 6).

*způsobem ukládá jak jednotlivcům, tak členským státům a orgánům Společenství.*⁹⁴

Poté co byl judikován sporem Van Gend en Loos princip přímého účinku a současně se také Evropský soudní dvůr vyslovil i k nadřazenosti unijního práva, bylo nutné vypořádat se s dalším sporem, který je svou problematikou v oblasti nadřazenosti unijního práva nad právem národním velmi významný. Případ Costa versus ENEL z roku 1964 byl původně italským sporem mezi akcionářem společnosti Edisonvolta, Flaminionem Costou a italskou vládou. Na základě přijatého italského zákona došlo k znárodnění společnosti, ve které byl p. Costa akcionářem. Prostředky společnosti byly následně převedeny na společnost E.N.E.L. Pan Costa považoval znárodnění společnosti za protiústavní a odmítl uhradit pohledávky nástupnické společnosti. Rozpor byl shledán s ustanovením článků 37, 53, 93 a 102 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství. *„K určení základních směrů společné zemědělské politiky svolá Komise ihned po vstupu této smlouvy v platnost konferenci členských států, která porovná zemědělské politiky členských států, zejména prostřednictvím vzájemného porovnání zdrojů a potřeb členských států.*⁹⁵; *„Členské státy jsou připraveny přistoupit k liberalizaci služeb ve větší míře, než jsou povinny na základě směrnic vydaných podle čl. 52 odst. 1, pokud jim to dovolí jejich celková hospodářská situace, jakož i situace v příslušném hospodářském odvětví.*⁹⁶; *„Rada na návrh Komise a po konzultaci s Evropským parlamentem a Hospodářským a sociálním výborem jednomyslně přijme ustanovení k harmonizaci právních předpisů týkajících se daní z obrátu, spotřebních daní a jiných nepřímých daní v rozsahu, v jakém je tato harmonizace nezbytná pro vytvoření a fungování vnitřního trhu ve lhůtě uvedené v článku 14.*⁹⁷; *„1. Zakazují se jakákoli opatření, která nejsou odůvodněna veřejným dohledem a která umožňují orgánům či institucím Společenství, ústředním vládám, regionálním nebo místním orgánům nebo jiným veřejným orgánům, jiným veřejnoprávním subjektům nebo podnikům veřejného*

⁹⁴ Rozsudek Soudního dvora z 5. února 1963 ve věci 26/62 – případ Van Gend en Loos).

⁹⁵ Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství, článek 37 (bývalý článek 43).

⁹⁶ Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství, článek 53 (bývalý článek 64).

⁹⁷ Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství, článek 93 (bývalý článek 99).

práva členských států zvýhodněný přístup k finančním institucím. 2. Do 1. ledna 1994 stanoví Rada postupem podle článku 252 definice pro použití zákazu podle odstavce 1.“⁹⁸ Judikát tohoto sporu opakovaně potvrdil nadřazenost unijního práva nad právem národním, neboť v odůvodnění rozsudku znovu toto důrazně uvedl a následně odůvodnil. Evropský soudní dvůr zdůraznil v tomto sporu povinnost, kdy je nezbytné, aby členské státy vždy konzultovaly kroky spojené s možnou deformací volné soutěže; v daném případě tedy znárodnění energetického podniku na území Italské republiky, což následně omezilo soutěž mezi dalšími subjekty. „Na rozdíl od běžných mezinárodních smluv Smlouva o EHS zavedla vlastní právní řád, který se stal součástí právních systémů členských států od vstupu Smlouvy v platnost a který je pro jejich soudy závazný. Založením Společenství na neomezenou dobu, které má vlastní orgány, právní subjektivitu, způsobilost k právním úkonům, způsobilost k mezinárodně právnímu zastoupení a zvláště skutečné pravomoci vyplývající z omezení svrchovaných pravomocí nebo jejich přenosu ze států na Společenství, tyto státy omezily, byť jen v omezených oblastech, svá suverénní práva, a vytvořily tak soubor práva použitelného na své státní příslušníky i na sebe samotné. Důsledkem začlenění ustanovení pocházejících ze zdroje Společenství, a obecněji začlenění znění a ducha Smlouvy, do práva každého členského státu, je skutečnost, že členské státy nemohou proti právnímu řádu jimi přijatému na základě vzájemnosti s úspěchem uplatnit pozdější jednostranné opatření, jehož se tak nelze proti němu dovolávat. Vykonatelnost práva Společenství se totiž nemůže stát od státu lišit v závislosti na pozdějších vnitrostátních právních předpisech, aniž by bylo ohroženo dosažení cílů Smlouvy uvedených v čl. 5 odst. 2 nebo vyvolána diskriminace zakázaná článkem 7.“⁹⁹

7.2.2 Judikatura Ústavního soudu České republiky

Byť z jedné strany, tedy ze strany Evropské unie, zní jasné stanovisko, a to, že je nezbytné řídit se instrukcemi a právním řádem Evropské unie, neboť se k tomuto členské státy zavázaly. Na druhé straně se však stanoviska ústavních

⁹⁸ Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství, článek 102 (bývalý článek 104 a).

⁹⁹ Rozsudek Soudního dvora z 15. července 1964 ve věci 6/64 – případ Costa versus E.N.E.L.).

soudů v některých případech s tímto stanoviskem zcela neztotožňují. Příkladem z českého prostředí může být kauza tzv. „Cukerné kvóty III.“.

Spor označovaný jako „Cukerné kvóty III.“¹⁰⁰ Byl prvním významným nálezem Ústavního soudu České republiky ve vztahu k problematice týkající se přednosti práva Evropské unie vůči národnímu právu. Základem sporu bylo podání ústavní stížnosti skupinou poslanců Parlamentu České republiky, neboť se domnívali, že některá ustanovení nařízení vlády č. 364/2004 Sb., o stanovení některých podmínek provádění opatření společné organizace trhů v odvětví cukru, zakládají nerovnost mezi některými výrobci a následně i pěstiteli. Konkrétně bylo požadováno zrušení § 3 a §16 výše uvedeného nařízení vlády. Ústavní soud potvrdil, že není kompetentní rozhodovat spory plynoucí z komunitárního práva, které přísluší rozhodovat Soudnímu dvoru Evropské unie. Současně také vyslovil názor, že na základě přistoupení České republiky k Evropské unii musí být ze strany České republiky projevena jistá podřízenost požadavkům, které jsou ze strany Evropské unie na každý členský stát kladeny. Na druhou stranu se však Ústavní soud připojil se svým stanoviskem k řadě dalších nejvyšších soudů členských států, které neuznávají absolutní přednost unijního práva nad právem národním v případech, kdy je posuzována ochrana základních práv a svobod a základní principy demokratického právního státu.¹⁰¹ „*Ústavní soud není kompetentní k tomu, aby posuzoval otázky platnosti norem komunitárního práva. Takové otázky spadají do výlučné pravomoci Evropského soudního dvora. Z pohledu komunitárního práva, jak bylo v minulosti vyloženo Evropským soudním dvorem (dále jen „ESD“), požívají normy komunitárního práva aplikační přednosti před právními řády členských států ES. Podle judikatury ESD tam, kde jde o výlučnou regulaci komunitárním právem, má toto právo přednost a nemůže být popřeno skrze referenční kritéria stanovená vnitrostátním právem, včetně kritérií uplatňovaných v ústavní rovině. Aniž by byl Ústavní soud nucen vymezovat se k této doktríně ESD, nemůže odhlížet od následujících okolností. Existují totiž i další okolnosti a důvody,*

¹⁰⁰ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. března 2006, Pl. ÚS 50/2004.

¹⁰¹ SRBOVÁ, Markéta. *Nadřazenost a přednost práva EU*. Brno, 2013/1014. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Fakulta právnická. s. 52.

kteří je třeba při zvažování této otázky posuzovat. Především nelze přehlédnout, že řada nejvyšších soudních instancí původních členských států ES, [...] se nikdy zcela nepodřídila doktríně absolutní přednosti komunitárního práva nad veškerým ústavním právem, především pak ponechala jistou rezervu při interpretaci principů, jako jsou princip demokratického právního státu a oblast ochrany základních práv a svobod. Ústavní soud si je vědom toho, že na těchto otázkách spočívají základy ústavněprávní exegeze celého Společenství, a že tyto otázky mají určité implikace nejen v oblasti právní, ale též politické. [...] Zvláště podstatnou je přitom otázka, zda české ústavní právo a především podstatné náležitosti demokratického právního státu ve smyslu čl. 9 odst. 2 Ústavy dovolují, aby mezinárodní organizace, na niž Česká republika přenesla část své svrchovanosti, disponovala i v oblastech, v nichž k tomuto přenosu došlo, možností tvořit právo přednostně aplikovatelné před celým českým ústavním pořádkem [viz k tomu dále v části VI.B) tohoto nálezu].“¹⁰²

Dalším významným sporem byl přezkum Lisabonské smlouvy¹⁰³. Kdy bylo Senátem České republiky požadováno přezkoumání smlouvy Ústavním soudem, zda její obsah je v souladu s ústavním pořádkem České republiky. V rámci tohoto nálezu opakovaně Ústavní soud konstatoval svou klíčovou úlohu při kontrole souladu přenesených pravomocí na orgány Evropské unie, neboť v daném nálezu vyslovil svou působnost jako „ultima ratio“, neboli tím stanovil, že v daných případech bude zaujímat vždy poslední rozhodující instanci ve vztahu hodnocení přenesených pravomocí na orgány Evropské unie. „Ústavní soud obecně uznává funkčnost institucionálního rámce EU pro zajištění kontroly rozsahu výkonu přenesených pravomocí; jeho stanovisko se však může v budoucnu změnit, pokud by se ukázalo, že je tento rámec prokazatelně nefunkční. Z hlediska ústavního pořádku České republiky a v rámci něho zejména se zřetelem na materiální ohnisko Ústavy - je významný nikoli toliko vlastní text a obsah Lisabonské smlouvy, nýbrž i její budoucí konkrétní aplikace. I Ústavní soud České republiky bude (může) - být se zřetelem na předchozí zásady - působit jako ultima ratio a může zkoumat, zda

¹⁰² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. března 2006, Pl. ÚS 50/2004.

¹⁰³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 26. listopadu 2008, Pl. ÚS 19/2008.

*některý akt orgánů Unie nevybočil z pravomocí, které Česká republika podle čl. 10a Ústavy na Evropskou unii přenesla. Ústavní soud však předpokládá, že taková situace může nastat jen v případech zcela výjimečných; za ty by bylo možné považovat zejména opuštění hodnotové identity a již uvedené překročení rozsahu svěřených kompetencí.*¹⁰⁴

Na základě vyložených judikátů lze jen těžko konstatovat, která soudní instituce má rozhodující slovo, neboť jak Evropský soudní dvůr, tak i Ústavní soud České republiky k tomuto mají zcela odlišné názory.

Byť se Česká republika, jako členský stát, smluvně zavázala dodržovat podmínky, které jí byly unijním právem kladeny, není možné poskytnout Evropské unii, jako organizaci, takové pravomoci, aby tak zcela došlo k okleštění na národní úrovni, která zajišťuje fungování a celkové uplatňování moci ve státě. V nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 8. března 2006, Pl. ÚS 50/2004, tzv. Cukerné kvóty, případně pak i v pozdějším nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 26. listopadu 2008, Pl. ÚS 19/2008, tzv. přezkum Lisabonské smlouvy, je zřetelně projevena nevole Ústavního soudu se zcela podřítit Evropské unii. Lze tedy konstatovat, že v případě, kdy by Evropská unie ze svých kladených požadavků nedokázala slevit, a tyto by značně ohrožovaly suverenitu svrchovaného státu, nabízela by se jediná dostupná cesta jak celý spor vyřešit, a tou by bylo vystoupení z Evropské unie. Na základě této myšlenky se tak současně opakovaně potvrzuje, že Česká republika je i nadále plně svrchovaným státem, neboť má možnost rozhodovat o svém budoucím působení v rámci Evropské unie, jelikož v této organizaci setrvává každý členský stát zcela dobrovolně.

¹⁰⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 26. listopadu 2008, Pl. ÚS 19/2008.

8 Závěr

Název diplomové práce zní „Vliv Evropské unie na suverenitu států“. S ohledem na nastíněnou problematiku suverenity napříč diplomovou prací došlo k zevrubnému seznámení se s tímto termínem, a proto je nyní možné poklást si hlavní otázky, které byly zprvu položeny a na základě podrobné studie v diplomové práci se také očekává jejich zhodnocení.

Pomineme-li úvodní slovo a následnou definici samotného pojmu, jež vycházela převážně z teorie práva, státovédného hlediska a z ústavního práva, naskýtá se výrazněji rozsáhlejší okruh, jenž je svým významem pro tuto práci velice zásadní, touto oblastí je historické hledisko. Suverenita států byla tedy vysvětlena v historickém kontextu, kdy se nejvýznamněji vyvíjela ve Francii v dobách absolutismu, tedy v období 16. století, nebo následně také v Anglii. Tento rozbor měl za hlavní cíl poukázat na tehdejší touhu po moci a po ovládnání lidí v rámci společnosti, ale také snahu ovládnout co nejrozsáhlejší území, a to bez ohledu, zda tato touha působila zevnitř států čili od panovníka, nebo od vnějších činitelů, tím je myšleno především ze strany cizích národů, které měly zájem na ovládnutí širokého území. V tuto chvíli je nezbytné zamyslet se, proč by úloha spojení více států v jeden a nastavení vzájemné kooperace mohla přispět k ochraně vnějších hranic. V rámci práce bylo záměrně odkazováno na Římské Imperium a tamní obranné opevnění Limes Romanum, což v tehdejší době ztělesňovalo ideální řešení na obranu suverenity vůči vnějším nepřátelským vlivům a k zajištění vnější ochrany hranic členskými státy natolik kvalitně, aby bylo možné vnitřní území bezpečně ochránit.

V případě teoretických hledisek uváděných myslitelů, především tedy Jeana Bodina, Thomase Hobbese a Jean Jacquese Rousseaua, se teorie suverenity zohledňuje jen v rámci národní sféry, nikoli v rámci globálního kontextu. Nelze rovněž ponechat bez povšimnutí, že všechny jejich teorie jsou v jistém směru již překonány, neboť se jim nepodařilo nalézt tu správnou myšlenku, kterou by bylo

možné uplatit, jelikož vždy bylo možné domoci se práva a zajistit si tako možné zneužití moci.

Významným mezníkem v teorii suverenity je pak přínos Jeana Jacquese Rousseaua a Georgeho Jellineka, kteří následně přicházejí s jistým nadhledem, a tím ukazují zcela jiný směr samotné suverenity. Jean Jacquese Rousseaua nejenže podrobně nastiňuje dělbu moci, která má zásadní vliv na pojetí suverenity a zamezuje tak zneužití moci, oba však rovněž nabízejí na suverenitu náhled takový, který je i v dnešní době zcela hojně využíván.

Pomineme-li historické hledisko a budeme řešit problematiku suverenity v kontextu evropského prostoru, bude nezbytné zohlednit zásadní mezník, který chápání suverenity na Evropském kontinentu bez pochyby zcela odlišuje od předchozího chápání. V okamžiku, kdy se jednotlivé státy staly členy Evropské unie, přistoupily tím tak na podmínky částečné delegace suverenity na orgány Evropské unie. Toto je bez pochyby velmi zásadní skutečnost, kterou je nezbytné v rámci diplomové práce vypořádat. S ohledem na politické i hospodářské přínosy, které členství v Evropské unii členským státům neustále poskytuje, je nutné přijmout tuto skutečnost, byť může být v některých směrech pro členské státy znevýhodňující, jako v globálním hledisku vcelku přijatelnou satisfakci. Členské státy sice svým gestem částečně přijdou o některé pravomoci, na druhé straně však získávají bonusy v podobě pohodlnějšího obchodování, zlepšení finanční situace v rámci Evropských dotací, ale také se zpohodlní život evropským občanům, kteří se po území Evropské unie mohou pohybovat zcela bez omezení.

Na základě podrobné studie dokumentů spojených s přípravou diplomové práce mi nezbyvá jinak než podpořit myšlenku evropské integrace. Nejde znovu se nezmínit o modelu americké federace, která je dle mého názoru pro momentální situaci zcela přiměřená a odpovídala by v jistých ohledech možnému řešení vzniklého konfliktu, kdy se rozhoduje spor o suverenitu. Zohledníme-li vizi, že by Evropská unie představovala federaci, jejímiž členy by byly všechny doposud členské státy v rámci organizace Evropské unie. Naprosto vše by zůstalo totožné,

jediné, co by dostalo změny, by byla právní subjektivita členských států. K čemu by nám však taková subjektivita v mezinárodním poli byla, kdyby nám Evropská unie jako naše federace zajistila v mezinárodním prostoru vše nezbytné. Evropská unie dlouhodobě usiluje o prosazení jednotné měny na území Evropské unie, touto měnou by mělo být EURO. Současně se také pokouší o sjednocení úředních jazyků. Na základě členství v Evropské unii je navíc všem občanům umožněn na území Evropské unie zcela volný pohyb. Jen tyto tři příklady evokují myšlenku, že vize Evropské unie jako federace, by členským státům mohla do budoucna přinést jen pozitivní přínosy, neboť již nyní je zcela jasné, že suverénní stát v mezinárodním poli, kde jsou subjekty i další mnohonásobně větší mocnosti, např. Rusko, USA, Čína, je dlouhodobě neefektivní obchodní i smluvní partner. Svět se vyvíjí a je nezbytné si přiznat, že období barbarů a nájezdníků, kteří se snažili uzurpovat si kus cizího území pro svůj vlastní prospěch, je již nenávratně pryč, domnívám se tedy, že není nutné tolik lpět na suverenitě svrchovaného státu, neboť toto je dnes spíše jen čestný pojem. Stávající období je obdobím obchodu, vzájemné spolupráce a navazování přátelských vztahů, a za tímto účelem je, dle mého názoru, zcela nezbytné podpořit tyto vize, byť jen tím, že dojde k podpoře mezinárodních vztahů, či k podpoře mezinárodního obchodu.

Zohledníme-li migrační krizi, která Evropskou unii v nedávné době postihla, je nutné se opět zamyslet nad myšlenkou vnější hranice. Byť jsem již zmínila, že období dobyvatelů je již výrazně vzdálenou částí našich dějin, v rámci migrační krize se však nejednalo o dobyvatele, nýbrž o jednotlivce, kteří se pokoušeli apelovat na základní lidská práva a požadovali po Evropské unii pomoc. V případě, že by Evropská unie jako celek nefungovala, nebylo by možné zajistit těmto migrantům, byť jen základní, životní podmínky v zemích s vnější evropskou hranicí (tj. Itálie, Řecko, apod.). Rovněž nelze jinak než neponechat finanční otázku s migrací spojenou bez hlubší odezvy. Kritici Evropské unie velmi hlasitě odůvodňovali nemožnost přijímat migranty tím, že pro ně není zajištěn dostatek finančních prostředků, který by bylo možné na jejich pomoc investovat. I toto je však zcela scestná myšlenka, neboť Evropská unie veškerou tuto pomoc členským státům zajistila.

Ať je otázka migrační krize sebevíce smutná a lítostivá, ukázala nám jednu z doposud skrytých stran Evropské unie, a to stranu, kdy Evropská unie zcela bezproblémově zvládá organizaci, finanční zajištění i komunikaci při vzniklém konfliktu, či nesnázi. Migrační krize byla zcela jistě významnou nesnází především pro členské státy s vnější hranicí. Kladu si však otázku, jak by se právě tyto členské státy zachovaly v případech, kdy by nebyly členy Evropské unie a musely by jednat zcela samostatně? Tuto otázku ponechám bez konkrétní odpovědi, neboť se domnívám, že tímto komplexním shrnutím není nutné tuto odpověď více doplňovat.

Jelikož hlavním cílem diplomové práce bylo především zodpovězení předem položených otázek, nezbývá než se tohoto nyní zhostit.

První položenou otázkou je: **Je Česká republika i nadále plnohodnotným suverénním státem, i přestože je členem Evropské unie?** Dle mého názoru je Česká republika i nadále plnohodnotným suverénním státem. Česká republika sice postoupila (=delegovala) některé své pravomoci na orgány Evropské unie, to však neznamená, že si tyto pravomoci nemůže vyžádat nazpět. Členství v Evropské unii je zcela dobrovolné a České republice dle mého názoru z tohoto členství plynou převážně jen klady, na druhou stranu, v případě, kdy by Česká republika chtěla z Evropské unie vystoupit, nebude jí bráněno. S odkazem na historické souvislosti lze tuto situaci srovnat s obdobím, kdy se o půdu vzájemně mezi národy bojovalo a vítězi pak náleželo jak nově získané území, tak i suverenita poraženého státního uskupení. Nicméně znovu opakuji, že v dané případě se jedná o zcela dobrovolné gesto ze strany České republiky, která zažádala o možnost přistoupení do Evropské unie. Jelikož s každým smluvním ujednáním jsou zpravidla spojeny jak klady, tak i záporny, a v případech, kdy Česká republika čerpá ony klady, tj. dotace, pohodlnější obchodování, volný pohyb občanů apod., tak na druhé straně musí Česká republika také ale splnit jisté povinnosti, které po ní jsou ze strany Evropské unie požadovány, tj. dodržování závazků plynoucích z primárních a sekundárních pramenů práva.

Druhou kladenou otázkou je: **„Představuje Evropská unie novodobé a doposud nepoznané státní zřízení?“**. Nemyslím si, že by Evropská unie představovala novodobé státní zřízení, neboť v případě, kdy budeme vycházet čistě z právních předpisů, nenalezneme nikde zmínku o tom, že by se nemělo jednat o organizaci. Rovněž veškeré primární prameny, které jsou v rámci diplomové práce vyloženy, neobsahují ústavní zákon, který by deklaroval státní zřízení. Evropská unie je jistě specifická organizace, na kterou byly delegovány některé pravomoci členských států, to však nutně neznamená, že by se z ní automaticky musel stávat stát. Velmi důležité je také znovu zmínit, že členství v Evropské unii je jen dobrovolné a může být tedy dočasné. Základním znakem státu je území, obyvatelstvo a svrchovaná moc. V případě, že bychom byt' velmi velkoryse přijali myšlenku, že Evropská unie má své území i obyvatelstvo, nikdy však nezíská svrchovanou moc. Moc, která byla na orgány Evropské unie delegována, může být totiž kdykoliv ze strany členského státu také odejmuta, a tím by tak Evropská unie ztratila de facto nejen onu dílčí část propůjčených pravomocí ale také obyvatelstvo a území.

Poslední otázkou, kterou jsem si na počátku diplomové práce položila je: **„Jak se nabízí možné vyřešení právního konfliktu na území Evropské unie?“**. Na základě zjištěného mi nezbyvá než se stát zastáncem Evropské unie. Z hlediska Evropské unie došlo ke splnění všech bodů, které byly se vstupem každého členského státu do Evropské unie z její strany přislíbeny. Na druhou stranu bylo na členských státech, aby zvážily veškeré klady a zápory s tím spojené. Dlouhodobě však myslím, a s touto myšlenkou bych také téma této diplomové práce velice ráda uzavřela, že si nemyslím, že vytvořit organizaci a sdružit v ní veškeré členské státy, je zcela ideální řešení. Dle mého názoru bych spíše preferovala model federace. V rámci tohoto modelu by veškerou mezinárodní agendu zašitovala Evropská unie, členské státy by si řešily jim přidělené, předpokládejme tedy nějaké dílčí správní úkony na jejich území, a občanům by byly zachovány všechny výhody občana Evropské unie tak, jak je doposud mají možnost využívat. V případě, že by se přistoupilo na tuto myšlenku, nebylo by nutné řešit jakési kompetenční spory, či jakkoliv soupeřit o suverenitu. Veškerá suverenita by se předala do dispozice

Evropské unie a všechny členské státy by si v daném směru byly zcela rovni. Domnívám se, že i z hlediska finanční otázky by tato vize nebyla nadále nijak ztrátová. Bylo by však zcela nezbytné upravit právní předpisy jak v národní sféře, tak i na úrovni unijního práva.

9 Resume

The title of the thesis is „*The Influence of the European Union on the Sovereignty of the State*“. Now we simply understand the term of the issue with all the regards that are mentioned in this thesis.

We can submit that member states of the European Union still remain as a sovereign states. Which is based on detailed study regarded in a historical context, a development of the member state inside of the European Union or the observation of the modern case law of the Constitutional Court compared to the case law of the European courts.

There is an outlined idea of the possible future cooperation which would eliminate possible conflicts of law in the very end of the dissertation.

10 Použité prameny a literatura

Odborná literatura a učebnice

- FIALA, P., KRUTÍLEK, O., PITROVÁ, M. *Evropská unie*. 3. aktualizované, rozšířené a doplněné vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2018. počet stran 990, ISBN 978-80-7325-450-6.
- FIEDLER, J. překlad. *Evropská unie – vše, co bychom měli vědět*. 1. vyd. Fragment, 2003. počet stran 48, ISBN 80-7200-805-6.
- FILIP, J., SVATOŇ, J., ZIMEK, J. *Základy státovědy*. 3. opravené a zkrácené vyd. Brno: Vydavatelství Masarykova univerzita v Brně, 2002, počet stran 264, ISBN 80-210-3023-2.
- HOBBS, Thomas. *Leviathan*. Touchstone, 1997. počet stran 445, ISBN 9780684842950.
- JELLINEK, J. *Všeobecná státověda*. Praha: Jan Laichter na Král. Vinohradech, 1906, počet stran 534.
- KLOKOČKA, V. JUDr., Dr. H. c., Dr. Sc., *Ústavní systémy evropských států*. 2. aktualizované a doplněné vyd. Praha: Linde Praha a.s.. 2006. počet stran 423, ISBN 80-7201-606-7.
- KNAPP, V. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství a nakladatelství C.H. Beck, 1995. počet stran 247, ISBN 80-7179-028-1.
- NĚMCOVÁ, Iveta, Mgr. *Přenos pravomocí a suverenity státu*. Brno, 2010/1011. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Fakulta právnická. s. 329.
- PAVLÍČEK, V. a kol. *Suverenita a evropská integrace: K ústavněprávním souvislostem vstupu České republiky do Evropské Unie*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Právnická fakulta, 1999. počet stran 316, ISBN 80-85889-24-2.

- ROUSSEAU, J.J., *O společenské smlouvě neboli Zásady státního práva, Rozpravy*. 2. rozšířené vyd. Praha: Svoboda, 1989. počet stran 227, ISBN 80-205-0064-2.
- SRBOVÁ, Markéta. *Nadřazenost a přednost práva EU*. Brno, 2013/1014. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Fakulta právnická. s. 68.
- STEHLÍK, V., HAMULÁK, O., PETR, M. *Právo Evropské unie: Ústavní základy a vnitřní trh*. 1. vyd. Praha: Leges, 2017. počet stran 356, ISBN 978-80-7502-277-6.
- SVOBODOVÁ, A., JANKŮ, M., *Evropské právní prostředí*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Computer Press, 1999, počet stran 139. ISBN 80-7226-197-5.
- TOMÁŠEK, M., TÝČ, V. a kol. *Právo Evropské unie*. 2. aktualizované vyd. Praha: Leges, 2017. počet stran 496, ISBN 978-80-7502-184-7.
- ZAHŘANÍK, P., *Vstup do Evropské unie. Přínosy a náklady konvergence*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, počet stran 364, ISBN 80-7179-472-4.

Právní předpisy Evropské unie

- Smlouva o Evropské unii
- Smlouva o fungování Evropské unie
- Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství

Právní předpisy České republiky a vládní dokumenty

- Úplné znění ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Usnesení Vlády České republiky ze dne 13.12.1995 č. 732 k žádosti České republiky o přijetí do Evropské unie

Judikatura Evropského soudního dvora

- Rozsudek Soudního dvora z 5. února 1963 ve věci 26/62 – případ Van Gend en Loos)
- Rozsudek Soudního dvora z 15. července 1964 ve věci 6/64 – případ Costa versus E.N.E.L.)

Judikatura Ústavního soudu České republiky

- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. března 2006, Pl. ÚS 50/2004 – Cukerné kvóty III.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 26. listopadu 2008, Pl. ÚS 19/2008 – přezkum Lisabonské smlouvy

Elektronické prameny

- NĚMEC, Václav. Dějepis.com [online]. [citováno dne 2018-12-26]. Dostupné také na <http://www.dejepis.com/dokument/vestfalsky-mir/> .